

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Принципи и стандарди полицијске делатности

(Мастер рад)

Ментор
Проф. Др Милош Прица

Студент
Силвана Миленковић
Број индекса: М018/21-УП

Ниш, 2023. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	4
Глава прва	
ПОЈАМ ПРИНЦИПА И СТАНДАРДА У РАДУ ПОЛИЦИЈЕ.....	8
1. Појам принципа и стандарда.....	8
2. Садржина полицијске функције.....	10
3. Полицијска професија.....	12
4. Појам принципа и стандарда у раду полиције.....	15
Глава друга	
ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ У РАДУ ПОЛИЦИЈЕ.....	17
1. Европски стандарди у раду полиције: нормативни оквир и садржина.....	17
2. Принципи и стандарди полицијске делатности у изабраним законодавствима....	18
3. Заступљеност европских стандарда у Уставу и законодавству РС.....	21
4. Заступљеност европских стандарда у Закону о полицији.....	24
5. Статус полицијских службеника.....	26
6. Право на приватност.....	31
7. Забрана мучења.....	34
8. Слобода кретања.....	36
Глава трећа	
“ПРИХВАЋЕНА ДОБРА ПРАКСА” КАО СТАНДАРД ПОЛИЦИЈСКОГ РАДА.....	37
1. Образовање и обука полиције.....	37
2. Наставно особље.....	40
3. Селекција кандидата.....	42
4. Наставни процес.....	44
5. Менторство.....	45
Глава четврта	
СТАНДАРДИ ПОЛИЦИЈСКЕ САРАДЊЕ.....	46
1. Прекогранична потеря/гоњење.....	47
2. Прекогранично праћење /присмотра.....	48
3. Заједничке операције и истраге.....	49
4. Унапређење прекограничне сарадње специјалних интервентних јединица у кризним ситуацијама.....	49

5. Полицијска сарадња ради спречавања хулиганизма на међународним фудбалским утакмицама.....	50
6. Заштита јавних личности.....	51
7. Превенција криминала	51

Глава пета

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР МЕЂУНАРОДНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ САРАДЊЕ.....	52
1. Европска полицијска канцеларија – ЕВРОПОЛ.....	52
2. Стални комитет за оперативну сарадњу у унутрашњој безбедности - COSI.....	54
3. Европски полицијски колеџ– ЦЕПОЛ.....	55
ЗАКЉУЧАК.....	57
ЛИТЕРАТУРА.....	59
САЖЕТАК.....	62
SUMMARY.....	63
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	64

УВОД

У овом раду ћемо истражити принципе и стандарде полицијске делатности. Покретачку снагу рада чини пет глава од којих је исти састављен.

У првој глави рада говорили смо о појму принципа и стандарда у раду полиције. Поменули смо и садржину полицијске функције и истакли шта се подразумева под полицијском професијом.

Другу главу рада посветили смо Европским стандардима у раду полиције. Сматрам да је ова глава од посебног значаја. Приказани су принципи и стандарди полицијске делатности у изабраним законодавствима. Разматрали смо и заступљеност европских стандарда у Уставу и законодавству РС.

Главу трећу усмерили смо на „Прихваћену добру праксу“ као стандард полицијског рада. Причали смо о образовању и обуци полиције, о наставном особљу, наставном процесу, менторству, као и о селекцији кандидата. Селекција кандидата је од кључног значаја за успешну едукацију и каснију полицијску каријеру.

Глава четврта односи се на стандарде полицијске сарадње. Циљ полицијске сарадње је осигурање унутрашње безбедности, као и сигурности грађана. Поменули смо и области заједничког полицијског деловања и поступања, а у питању су следеће области: прекогранична потеря/гоњење, прекогранично праћење /присмотра, заједничке операције и истраге, унапређење прекограничне сарадње специјалних интервентних јединица у кризним ситуацијама, полицијска сарадња ради спречавања хулиганизма на међународним фудбалским утакмицама, заштита јавних личности, превенција криминала. Те области су временом у оквиру Уније добијале на значају и интензитету. Можемо истакнути да те области представљају основу настанка и развоја одређених делова полицијског права Уније, који доводе до усклађивања полицијских стандарда и норми држава чланица за поједине области полицијског деловања.

У петој глави представљен је институционални оквир Међународне полицијске сарадње. Говорили смо о Европској полицијској канцеларији – ЕВРОПОЛ, затим о сталном комитету за оперативну сарадњу у унутрашњој безбедности – COSI, као и о Европском полицијском колеџу– ЦЕПОЛ.

Веома је важно да истакнемо порекло речи полиција. Реч полиција потиче из грчког

језика од речи *politeía* што означава државну управу, устав и речи *polis* која означава град. Реч полиција (franc. *police*) у таквом облику први пут се јавља у Француској око 1250. године, затим је прихваћена и у Немачкој – *polizei*, негде у 16. веку реч полиција добија значење одржавања јавног реда¹, а затим постаје интернационална и општеприхваћена негде крајем 17. века. Полиција је орган државне управе. У њеној надлежности се налазе одржавања јавног поретка, личне и имовинске сигурности грађана. Оно што је веома важно да знамо је то што историјски и други извори указују на то да је појам полиције познат још од најранијег периода развоја људске цивилизације. Полиција је постојала још у древној Кини, затим античкој Грчкој, старом Риму, као и у водећим средњовековним државама. Полицију сматрамо организованом силом државног апарата.

Полиција је служба јавне управе којој је поверено чување јавног реда и поретка. Полиција грађанима пружа заштиту њихових темељних уставних права и слобода и заштиту других уставом заштићених вредности.

Морамо нагласити да је циљ сваког друштва демократског опредељења да полицијско поступање буде у границама права, како би извршавала своје уставне и законске надлежности искључиво у складу са одредбама позитивних прописа. Заштита основних људских права и слобода сматра се једном од фундаменталних надлежности полиције.

На европском континенту, појам полиције се масовније употребљава од половине XVIII века, када се овај термин користио да би означио унутрашњи управни апарат. Међу савременим теоретичарима не постоји општеприхваћен појам полиције, а разлози за то су сложеност полиције као друштвене појаве, као и разлике у задацима и организационим моделима полиције у појединим земљама. Сама реч полиција се данас користи у више значења, а најчешће означава посебну државну службу, тј. орган државне управе задужен за чување јавног реда, постојећег уређења и поретка, превенцију и репресију криминалитета, извршавање закона, те заштиту личне и имовинске сигурности грађана.² Такође, реч полиција означава и делатност која ова служба врши, њене припаднике и зграду у коју је смештена.³

Однос полиције према грађанима зависи од њеног задирања у област људских

¹ Милетић, С., Полицијско право, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 57

² Талијан Момчило, Аранђеловић Душан, Велимировић Драган, Организација и послови униформисаних припадника полиције, Виша школа унутрашњих послова, Београд 2001., стр. 26.

³ Вујаклија Милан, Лексикон страних речи и израза, Просвета, Београд 1980., стр. 726.

права. Посебно интересовање за овај аспект полицијског рада јачало је са еволуцијом садржине њене функције. Наглашавамо да су првобитне функције полиције заштита државе, као и тежња ка функцији заштите мира и сигурности грађана. Како би се прекорачио јаз између права и неправда у полицијском поступању и да би се приближили легалитет и легитимитет рада полиције, од посебног је значаја да се донесу такви закони и да се усвоје стандарди поступања који ће бити применљиви и прихватљиви за рад полиције. Циљ је да се успостави равнотежа између овлашћења и одговорности полиције. Имамо једну латинску пословицу, која гласи (*Ibi potest valere populus, ubi leges valent*) „народ може бити моћан тамо где владају закони“.

Од великог значаја су и функције полиције које ћемо поменути. Неки аутори сматрају да у оквиру савремених система безбедности полиција може имати пет основних функција. Као прва функција полиције сматра се превентивна функција. Она се везује за генералну превентиву, превентиву криминалитета и безбедносну превентиву. Следећа функција полиције сматра се репресивна функција. Ова функција означава примену силе на основу законом одређених овлашћења. Након репресивне функције полиције имамо и одбрамбену функцију. Под одбрамбеном функцијом полиције подразумева се да када полицијске снаге у оквиру вршења својих редовних задатака могу бити ангажоване и у вршењу задатака војног карактера. Функција полиције која је од великог значаја и коју ћемо поменути је научно-истраживачка функција полиције. Ова функција добија на значају из разлога што развој и унапређење рада полиције у многоструком зависе од истраживачког рада и имплементације научно-технолошких достигнућа. На крају, потребно је да поменемо и надзорну функцију полиције, која је од великог значаја. Захваљујући надзорној функцији полиције успећемо да обезбедимо уставност и законитост њеног деловања.

Говорићемо који су полицијски послови у првом реду. Од великог су значаја полицијски послови у првом реду. То су:

- заштита живота, права, сигурности и неповредивости особе;
- заштита имовине;
- надзор и управљање саобраћаја;
- спречавање и откривање казних дела, преступа и прекршаја;
- привођење починилаца казних дела, преступа и прекршаја;

- послови са странцима на темељу закона;
- надзор и осигурање државне границе;
- други послови одређени законом.⁴

Закон о полицији одређује да се при обављању полицијских послова, полиција придржава утврђених и достигнутих стандарда полицијског поступања, узимајући у обзир међународно опште прихваћене стандарде поступања који се односе на: 1) дужност служења грађанима и заједници; 2) одговарање на потребе и очекивања грађана; 3) поштовање законитости и сузбијање незаконитости; 4) остваривање људских и мањинских права и слобода; 5) недискриминацију при извршавању полицијских задатака; 6) сразмерност у употреби средстава принуде; 7) забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака; 8) пружање помоћи настрадалим лицима; 9) придржавање професионалног понашања и интегритета; 10) обавезу заштите тајних података; 11) обавезу одбијања незаконитих наређења и пријављивања корупције.“⁵

Међународна заједница донела је низ аката којима посредно или непосредно уређује полицијско поступање.

Многи сматрају да полицијски стандарди треба да постану део националног права. Разматрају питање нивоа прихваћености као и начина на који ће се њихова примена најадекватније пратити и унапређивати.

⁴ Чл. 33 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁵Ibid.

Глава прва

ПОЈАМ ПРИНЦИПА И СТАНДАРДА У РАДУ ПОЛИЦИЈЕ

1. Појам принципа и стандарда

Да би се бавили и разумели рад полиције најпре је потребно одредити шта се подразумева под појмом стандарда и принципа у раду полиције. Израз „стандард“ потиче од енглеске речи *standard* која означава „сваку законом утврђену меру, нормалну меру, мерило, законску новчану стопу и сл., нешто што важи као узор, образац, што је признато као класично.“

Постоји доста испреплетаних путева, али како би успели да реализујемо циљеве потребно је да пронађемо прави пут. Када су стандарди у питању, сматрамо их корисним када, у мноштву испреплетаних путева и могућих алтернатива, је потребно да пронађемо онај прави пут који сматрамо најбољим како би успели у реализацији циљева. Само је прави пут онај који ће нам помоћи у реализацији циљева. Производ организованог друштва су управо стандарди. Творци стандарда могу бити више држава, из разлога што неки стандарди често прелазе границе једне државе.

Основ за формирање стандарда представља друштвена норма. Друштвена норма има задатак да утиче на људско понашање. Под друштвеном нормом подразумевамо правила о понашању људи у друштву. Та правила поставља само друштво, оно је упућено на вољу и свест човека. Какао би успели у реализацији постављеног циља посебна пажња се треба посветити стандарду, а да стандард не захтева нешто што је немогуће остварити. Акцент стављамо на томе да буде остварив и реалан. Такође акценат стављамо и на то да се стање које се жели постићи или успоставити тим стандардом, не може постићи или успоставити без његовог постојања. У супротном постојање стандарда било би бесмислено.

Појам правног стандарда се одређује као појам који мења своју конкретну садржину зависно од сваког конкретног случаја, а ипак остаје у суштини исти. Употреба правних стандарда оправдава се тиме што постоји низ сличних ситуација, које су ипак толико различите да се за све њих не може прописати једна норма са чврсто одређеним појмовима или донети бројне норме за сваку од тих ситуација појединачно. Тако се користе следећи неодређени појмови: „свестан“, „опасан“, „јавни ред“, „јавни морал“ и сл.

Када правна норма садржи овакве правне стандарде, битно је да у сваком конкретном случају постоји једно понашање које потпуно одговара, док је свако друго кршење правне норме. Када надлежни субјекти треба да утврде да ли то постоји, они обично то чине на основу одређених објективних мерила и циља који се жели постићи и одређују, између више алтернатива, једно понашање које у конкретном случају представља садржину тог правног стандарда. На овакве појмове, као на пример „јавна безбедност“, „јавни ред и мир“, „јавни интерес“ и сл. наилазимо у многим међународним актима од посебног значаја за полицију, као и у домаћем законодавству.⁶

Можемо поћи од тога да са једне стране имамо правне стандарде под којима се подразумевају правна правила која могу да важе на подручју једне земље, док са друге стране имамо правне стандарде под којима се подразумевају правила која су утемељена у разним међународним актима. Када полазимо од тога да су то правна правила која важе на подручју једне земље, можемо истакнути да тада правни стандарди поседују национални карактер. Међутим, када сагледамо са друге тачке да су то правила која су утемељена у разним међународним актима, небитно да ли су непосредно прописана или произилазе из тих аката. Истичемо да су тада правни стандарди производ организованог друштва и њихов творац је познат. Творац правних стандарда тада је једна држава или више њих које стварају одређена заједничке вредности и успостављају механизме да се то и постигне. Судбину правних принципа на једном правном подручју одређује развијеност непосредно заступљене јуриспруденције у правном поретку - изражене превасходно под окриљем разумевања и поимања правних принципа у процесу стварања и конкретизације писаног права.⁷

"Упркос томе што су правни принципи снажно допринели конституисању савремених европских правних система, као и уобличавању доктрине о владавини права уопште, правним принципима се у нашој правној књижевности по правилу одриче самосталан правни карактер. Такво поимање правних принципа противречи развоју правне свести у периоду после Француске револуције до данас. За разлику од правних норми као регулативних правних ставова којима се непосредно правно уређују субјективна права и правне дужности субјеката правног поретка, правни принципи су зрачећи

⁶ Управни органи су слободни да за сваки конкретан случај одреде садржину неодређеног појма и средства за постизање циља. Овакво њихово овлашћење слично је с овлашћењем које се назива дискрециона власт.

⁷ Прица М., (2018), Правни принципи у поретку правне државе: канони правног поретка у „ унутрашњег правног система, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр.80. стр.136.

телеолошки правни ставови који — изражавајући основне правне идеје — усмеравају правну свест и надахњују основ правног уређивања у поретку правне државе, опредељујући на тај начин правни основ правних норми и делатности субјеката правног поретка. Правни принципи су канони уткани и у каузу правотворачких извора, правних аката и радњи, правних односа и правних облика, што значи да правни принципи имају својство градивних закона правног поретка и области правног поретка."⁸

2. Садржина полицијске функције

С обзиром да знамо да је полиција ослонац политичког система, морамо нагласити да се функција полиције своди на заштиту самих институција политичког система као и на обезбеђивање њиховог функционисања. Полицијска функција остварује свој успех самим поштовањем одређене политичке одлуке од стране грађана.

Полазимо од ситуације да уколико би се функција полиције схватила као заштита јавног реда и поретка, онда се она може посматрати као одбрана политичког система и друштвено-економских односа. Поред тога функцију полиције можемо схватити и као делатност која има социјалну функцију.

Функција полиције у социјалној контроли јесте превенција и репресија општег криминалитета, регулисање саобраћаја, интервенисање у ванредним ситуацијама, извршење општих или појединачних аката државних органа, посебно када је потребно употребити средства принуде, давање грађанима разних упутстава, отклањање последица природних катастрофа и елементарних непогода и сл.⁹

Посебну пажњу посвећујемо социјалној функцији полиције. Како је социјална функција полиције део друштвене регулације, реализацијом њених циљева долазимо до великог успеха. Наводимо следеће циљеве социјалне функције, а то су: очување одређених вредности и обичаја, затим обезбеђивање реда и мира, заштите личне и имовинске сигурности, општих интереса, решавање сукоба између појединаца и група у друштву.

Европски кодекс полицијске етике на сличан начин одређује функцију полиције.

⁸Прица М., (2018), Правни принципи у поретку правне државе: канони правног поретка у „ унутрашњег правног система, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр.80. стр.136.

⁹Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр. 22

Поред одржавања јавног мира, закона и реда у друштву, ту је заштита и поштовање основних права и слободе садржаних у Европској конвенцији о људским правима, затим превенција криминала, откривање криминала и пружање помоћи и услужних функција грађанима. Увођење „услужних функција“ грађанима помера полицију од „силе“ ка „служби“ која треба да помогне грађанима у вредним ситуацијама, у проналажењу лица, административним пословима и сл. Иако је полиција дефинисана као део систем државне власти, овакво одређење даје могућност делегирања појединих полицијских послова другим органима и субјектима који су, не ретко, ван система државне управе.¹⁰

Између политичке и социјалне функције полиције постоји јака повезаност. Слободно можемо рећи да су политичка и социјална функција полиције у колерационој вези. Ове две функције су зависне једна од друге. Социјална и политичка функција имају такву моћ да се трансформишу једна у другу. Можемо истакнути да се за политичку функцију полиције могу формирати посебне организације. Те посебне организације су углавном службе, агенције – нпр. БИА код нас.

Двоструки карактер полицијске функције проистиче из потреба друштва, али и захтева поретка власти. Полиција је са окружењем у сталној интеракцији. Полицијски, али и социјални захтеви су они који се крећу ка њој. Полиција има задатак да оствари те захтеве. У неким ситуацијама предност даје једнима у неким другима.

Сама садржина полицијске функције веома добија на значају. Како би се боље упознали са самом садржином полицијске функције у Србији, помоћ у схватању постижемо кроз сагледавање делокруга рада Министарства унутрашњих послова. Говорићемо о томе које послове обавља Министарство унутрашњих послова.

„Министарство унутрашњих послова обавља послове државне управе који се односе на: заштиту живота, личне и имовинске безбедности грађана, спречавање и откривање кривичних дела и њихово привођење надлежним органима, одржавање јавног реда и мира, обезбеђивање зборовра и других окупљања грађана, обезбеђивање одређених личности и објеката, регулисање и контролу саобраћаја на путевима, безбедност државне границе и контролу преласка границе и кретање и боравка у граничном појасу, боравак странаца, промет и превоз оружја, муниције, експлозивних и одређених других опасних материја, држављанство итд.“¹¹

¹⁰ Ibid., стр.22

¹¹ Ibid., стр.23

„Према Закону о полицији за обављање полицијских и других послова образује се Дирекција полиције. У саставу Дирекције полиције су организационе јединице у седишту – управе, центри, јединице, специјална и посебне јединице полиције, и ван седишта – Полицијска управа за град Београд, подручне полицијске управе и полицијске станице. Специјална јединица полиције је Специјална антитерористичка јединица, док посебне јединице полиције у седишту Дирекције полиције су Жандармерија, Хеликоптерска јединица, Јединица за заштиту и Јединица за обезбеђење одређених личности и објеката, а у Полицијској управи за град Београд Полицијска бригада и Интервентна јединица 92.“¹²

„Полицијски послови су део унутрашњих послова које обавља полиција, применом полицијских овлашћења, мера и радњи и обављају се у циљу остваривања безбедносне заштите живота, права и слобода грађана, заштите имовине, као и подршке владавине права.“¹³

3. Полицијска професија

Међународна асоцијација шефова полиције истиче следећа обележја полицијске професије:

- посебна знања и вештине;
- посвећеност другима;
- лична посвећеност обављању полицијских послова и изван осмочасовог радног времена;
- успостављени механизми, којима се осигурава прихватање правила и систем који то обезбеђује;
- прихватање и уважавање стандарда ступања у службу, стручног оспособљавања и поступања;
- поштовање етичког кодекса.¹⁴

Можемо рећи да се под полицијском професијом подразумева механизам за спровођење закона. Сматрамо да се поштовање правних норми од стране припадника полиције, као и поштовање одређених моралних начела подразумева. Међутим, морамо

¹² Чл. 22 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр.6/2016, 24/2018 и 87/2018)

¹³ М. Петровић, М. Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020, стр. 51-191.

¹⁴ Наведено према: Чекох, И., Веић, П., *Етика полицијског звања*, Загреб, 2000, стр.42.

нагласити да се од стране припадника полиције подразумева и обављање полицијских послова као и уважавање заједничких правила рада и понашања.

„Етика полицијске професије подразумева скуп утврђених вредности, норми и правила који су основ индивидуалног и колективног понашања припадника полиције и њихов однос према тим вредностима, нормама и правилима.“¹⁵

Разматрање етичког и законитог понашања полиције нам доста тога доприноси. Можемо истакнути да у оквиру система Уједињених нација, а исто тако и у Савету Европе, израђени су одређени међународни инструменти и смернице на основу којих се разматра етичко и законито понашање полиције.

У такве смернице би спадале нпр. Кодекс понашања службеника задужених за спровођење закона који су усвојиле УН, као и Декларација о полицији Парламентарне скупштине Савета Европе. Детаљније смернице за рад полиције налазе се у Европском кодексу полицијске етике, кога је изрдио Генерални Директорат за правне послове Савета Европе.¹⁶

Руководиоци полицијских службеника, својим законитим, професионалним и етичким понашањем и поступањем дају подршку и пружају узоран пример полицијским службеницима и унапређују и надограђују њихове међусобне односе.¹⁷

Опште друштвене вредности прожимају полицијску професију, као и друге професије које служе грађанима и нису допуштене неке двоструке вредности. Иако је полиција, по својој функцији у друштву, често у близини незаконитог, недопустивог, забрањеног, криминалног понашања, њени припадници поседовањем моралних и професионалних компетенција успевају да се задрже у оквирима своје професије. Дobar полицајац треба да поседује и развија одређене врлине, као што су: храброст, праведност, толерантност и одговорност.¹⁸

Разматра се питање зашто су за обављање полицијског посла битна јасно утврђена етичка правила? Етичка правила су ту да се реше питања људске моралност. Сматрам да људи који се баве полицијским пословима морају да поседују у себи интелектуалног истраживача. Уколико се придражавају етичких правила успеће да поставе границу између

¹⁵ *Мала политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1966, стр.293.

¹⁶ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр. 26.

¹⁷ Чл. Кодекса полицијске етике (Службени гласник РС, бр.17/17)

¹⁸ Чекох, И., Веић, П., *Етика полицијског звања*, Загреб, 2000, стр.56.

добра и зла, између врлине и порока, између правде и злочина. Поменућемо неколико разлога због којих су битна етичка правила приликом обављања полицијског посла: њима се одређују вредности које усмеравају припаднике полиције, усмеравају се индивидуално ставови полицајаца у правцу бриге о људском достојанству, развија се самоодговорност полицијских службеника и др.

У етичка правила полицијског рада и поступања можемо сврстати посебно:

- дужност служња људима;
- поштовање законитости и залагање за сузбијање незаконитости;
- поштовање и заштита људских права;
- недискриминација:
- уљудност;
- поверљивост;
- обавеза извршавања законитих наредби;
- стално учење о људским правима и
- отпор подмићивању.¹⁹

Са неке тачке гледишта, легитимитет ће зависити од легалитета полицијског рада. онда када легитимитет полицијског поступања посматрамо као универзално прихватање и одобравање улоге полиције од свих друштвених група и читавог становништва. На легалитет полицијског рада утиче полицијска култура. Када говоримо о полицијској култури морамо имати на уму колико је важан утицај културе на формирање полицијских понашања и ставова. Полицијска култура се састоји од сета идеја, обичаја, прихваћених пракси, као и информација и правила на основу којих формира добар полицијски посао и даје на значају полицијским пословима.

Сама полицијска култура на легалитет утиче као систем професионалних вредности међу обичним полицајцима, који је формиран према природи посла и у интеракцији са моралним уверењима друштва. Сматрамо да је правда срж полицијске културе. Постоји разлика између формална законских правила и полицијске културе. Они захтеви који се теже спроводе, заузеће најниже место у полицијској култури.

¹⁹ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр.26

Како бисмо ближе објаснили значење полицијске културе, неопходно је да разматрамо значење њених саставних компоненти. Сматрам да су саставне компоненте полицијске културе безбедност и култура. Безбедност и култура су повезани, безбедност је део културе. Полицијска култура има значајан утицај на безбедност. Поред повезаности која постоји између безбедности и културе, можемо нагласити да између њих постоји и условљеност. Културу посматрамо као неки скуп вредности и на основу тих вредности човек одређује свој положај у друштву. Безбедност штити те вредности, има заштитну улогу према њима. Примећујемо да заиста постоји повезаност и условљеност између културе и безбедности. Долазимо до закључка да полицијска култура има заштитну функцију.

4. Појам принципа и стандарда у раду полиције

Појам стандарда у раду полиције или стандарда полицијског поступања подразумева све оне стандарде који се односе на поступање и рад полиције, али и оне који и обавезују и друге државне органе, који имају шири домашај, па се, самим тим, односе и на рад полиције (нпр. начела квалитетне управе: законитост, једнакост и забрана дискриминације, сразмерност, начело саслушања странке). Како би остварила своју улогу у друштву, полиција поседује одређена законом утврђена овлашћења и потребна средства, укључујући и средства принуде. Применом принуде може се одступити од појединих права и слобода грађана утврђених и гарантованих уставом и законима. Претерана употреба средстава принуде и погрешна примена дискреционих овлашћења може довести до губитка смисла полицијске улоге – уместо чувара и заштитника личне и имовинске сигурности грађана, полиција може постати средство које угрожава њихову сигурност, чиме се губи поверење грађана у њен рад.²⁰

Када сагледавамо стандарде требамо ставити акценат на њихову заштитну улогу. Стандарди имају заштитну улогу како у односу на грађане, тако и у односу на полицијске припаднике. Самим тим што стандарди треба да доведу до хуманизације полицијског рада, искључења самовоље и арбитрарности, у таквим ситуацијама долази до изражаја њихова заштитна улога, и то како у односу на грађане, тако и у односу на припаднике полиције.

²⁰ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр. 30.

Онда када прихвате ове стандарде имају мање могућности да погреше или прекораче своја овлашћења услед незнања или заблуде. Прихватањем стандарда грађани остварују виши ниво правне извесности. Припадници полиције прихватањем стандарда остварују виши ниво професионализма.

Полицијско поступање стандардизује се и у виду одређених техничких правила,²¹ заснованих на примени научних резултата и генерализованог искуства и прихваћене праксе.

Шире одређење појма стандарда полази од тога да сваки систем почива на различитим вредностима и процедурама, те да је прихватање заједничких вредности и стандарда условљено специфичним потребама, организационом културом и окружењем сваке државе. Овакве заједничке вредности, иако нису правно дефинисане и њихов извор није правна норма, због општег прихватања као добре праксе, због почивања на „довољно широкој сагласности“ имају фактички карактер стандарда. Сматра се да су оваква правила значајна за рад полиције, иако њихова примена не почива на обавезности, нити њихово непримењивање прати санкција. Снага и вредност ових стандарда је широка сагласност о њиховој вредности, свест о њиховој ефективности и побољшањима у раду која се њиховом применом постижу, њихово добровољно прихватање утемељено на вредности коју поседују. Овакви стандарди нису резултат неорганизованог друштва, већ супротно – они настају у све повезанијим полицијским системима, који у условима ширег повезивања и свести о неопходности сарадње у готово свим областима полицијског рада, сагледавају, размењују и унапређују свој рад прихватањем добре праксе других полицијских система. Формирање оваквих стандарда је неминовност у условима укидања граница у Европи, успостављања заједничке борбе против нових облика криминалотета, примене нових метода рада, ситема обуке и образовања полицајаца и др. Стварањем ових стандарда у раду полиције не дира се у садржај и домашај правних стандарда, већ се они надопуњују и ствара се једна мрежа прихваћених заједничких вредности полицијског рада.²²

²¹Техничке норме као правила технике у ужем смислу речи, којима се одређује како људи треба да поступе како би постигли одређен технички резултат, претварају се у друштвене норме онда када друштво схвати интерес да се оне поштују у потпуности и зато их претвара у друштвене и уводи санкцију за њихово непоштовање.

²²Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., 33.

Глава друга

ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ У РАДУ ПОЛИЦИЈЕ

1. Европски стандарди у раду полиције: нормативни оквир и садржина

„Хармонизација или приближавање права је садржајно приближавање правних система најмање две, а најчешће више држава, путем прихватања норми исте садржине, али не безусловно исте информације. Циљ хармонизације права је превладавање тешкоћа које настају због различитости правних правила, те се може спроводити самоиницијативно или на основу обавеза преузетих потписивањем међународних уговора (најбољи пример је приступање Европској унији).“²³

Посебну пажњу требамо посветити обележјима процеса хармонизације. Са једне тачке гледишта имамо једностраност као обележје. Посматрајући са друге тачке гледишта имамо потпуност као обележје процеса хармонизације. Једностраност као обележје подразумева приближавање права земље која треба да постане члан Уније, усвајањем комунитарних правила, са којима треба да усагласи своје прописе. Потпуност као обележје се односи на целокупан правни систем земље која се придружује.

Хармонизација је процес који се састоји из три фазе. У првој фази се уочава постојање норми, у другој фази се постепено прихватају и у трећој су потпуно усвојене.

Битан тренутак у процесу хармонизације норми Европске уније јесте доношење Копенхагенских критеријума 1993. године, којима је понуђена перспектива чланства у Европској унији земљама Централне и Источне Европе, при чему је истакнута неопходност „стабилности институција којима се гарантују демократија, владавина права, људска права и поштовање и заштита мањина“. Поред овог политичког критеријума, присутан је и правни критеријум а то је прихватање комунитарног *acquisa*.²⁴ Европски

²³ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр.219.

²⁴ *Acquis communautaire* је скуп прописа којима се уређују међусобни односи, права, обавезе и одговорности између земаља чланица Европске уније, који су настајали у дугом политичком процесу, као саставни део успостављања и развоја Европске уније. *Acquis communautaire* се у свакодневној комуникацији најчешће дефинише као право Европске уније. Није реч само о праву, већ и о документима који имају много шири политички, културни, цивилизацијски значај, будући да уређују садржај, начела и политичке циљеве оснивачких уговора, законодавство усвојено применом оснивачких уговора, пресуде Суда Европске заједнице, декларације и резолуције које је освојила Европска унија, мере које се односе на заједничку спољну и унутрашњу политику, мере које се односе на правосуђе и унутрашње послове, међународне уговоре које је склопила Европска унија, као и уговоре које су међусобно склопиле поједине земље чланице

парламент је прихватио Копенхагенске критеријуме у Резолуцији „Агенда 2000“ наглашавајући потребу за успостављањем „правне одговорности полиције, војске и тајних служби“.

Доношењем Устава Републике Србије, као и усвајањем Закона о полицији, Закона о државним службеницима, Закона о државној управи, Закона о личној карти, Закона о путним исправама, Закона о азилу и др., учињен је корак ка европским интеграцијама. Али, у неким битним областима полицијског рада смо, када је у питању хармонизација прописа, још увек у првој фази, тј. на нивоу свести о потреби прихватања одређених правних стандарда, али их још увек нисмо прихватили и имплементирали у наше позитивно законодавство.²⁵

2. Принципи и стандарди полицијске делатности у изабраним законодавствима

У **Француској** држава је одговорна за заштиту особа и имовине, одржавање јавног реда и мира и спровођење закона, као и у другим државама. Француска полиција има организацију која се пре свега састоји од три централизоване службе од којих су две националне полиције, а трећа је на локалном нивоу. Те три службе су: Национална полиција (франц. Police Nationale) и Национална жандармерија (франц. Gendarmerie Nationale) и Општинска полиција (франц. Police municipale) на локалном нивоу.²⁶

Оно што је од значаја да знамо односи се на то да је национална полиција у надлежности Министарства унутрашњих послова. У Француској, у националној полицији има око 145.200 запослених (од 2015. године). Национална полиција делује углавном у градовима и великим местима. Она спроводи безбедносне операције од којих ћемо навести следеће као што су патроле, контрола саобраћаја и провере идентитета, а под наредбом и надзором истражних судија у правосуђу, спроводи крвичне истраге и уручује налоге за претресе.

На врху хијерархије Националне полиције налази се Генерална дирекција која надгледа следеће одељења: Генерални инспекторат Националне полиције, Централну дирекцију правосудне полиције, Управу за територијални надзор, Централну дирекцију

Уније.

²⁵Ibid.,221.

²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_France

јавне безбедности, Централну дирекцију за опште информације, Централну управу граничне полиције, Централну службу републичких снага безбедности, Службу техничке међународне полицијске сарадње и Одељење за заштиту личности високог профила. Национална полиција запошљава око 150 000 запослених, подељених у две категорије: полицијски службеници и административни службеници. Полицијски службеници запошљавају се након што заврше специјализоване обуке и тренинге. Ранг који добијају зависи од степена образовања који имају.²⁷

Друга национална полиција француске је жандармерија. Жандармерија је полиција под управном контролом Министарства унутрашњих послова. Национална жандармерија једна је од најстаријих француских институција. Жандармерија има задатак да пружи заштиту појединцима и њиховој имовини, одржавање реда и мира, осигура спровођења закона, али и доприноси и војној одбрани нације. Има надлежност над селима и малим градовима, обично са популацијом мањом од 20.000 те иако је то отприлике само 50% становништва, жандармерија је просторно одговорна за око 90% територије. Већина градова и средњих градова има и општинску полицију која се бави углавном ситним криминалом, саобраћајним прекршајима и саобраћајним несрећама.²⁸

Спровођење закона у **Италији** је искључива функција државе и организовано је под Министарством унутрашњих послова, са покрајинским одељењем и јурисдикцијом. Ред и закон у Италији је у надлежности пет националних полицијских снага и две локалне полиције. Заједно, ове организације запошљавају преко 300.000 службеника, што је највећи број запослених у било којој од земаља Европске уније.²⁹

Постоје две локалне снаге у Италији. У питању су:

1. Покрајинска полиција. Покрајинска полиција има за циљ да спроводи националне и локалне закона о лову и риболову. Поред тога ова полиција има задатак и да спроводи неке саобраћајне прописе. Када разматрамо питање да ли је покрајинска полиција присутна у свакој покрајини, одговор би требало да буде да јесте. Међутим, није тако. Покрајинска полиција није присутна у свакој покрајини.

2. Општинска полиција. Општинска полиција има за циљ да спроводи локалне

²⁷ <https://polis.osce.org/country-profiles/france>

²⁸ <https://polis.osce.org/country-profiles/france>

²⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Italy

прописе и да спроводи контролу саобраћаја. Општинска полиција има обавезу и да спроводи истрагу ситних злочина. Разматрајући питање да ли свака општина у Италији има општинску полицију, одговор би требало да буде да, има. Управо је тако, свака општина у Италији има општинску полицију.

Polizia di Stato - Државна полиција је цивилна полиција првенствено одговорна за одржавање јавног реда и безбедности, под контролом Одељења за јавну безбедност. Постоји неколико одељења која делују у оквиру Државне полиције, укључујући: „Polizia Stradale“ која је одговорна за патроле на аутопуту, „Polizia Ferroviaria“ одговорна за железнице, „Polizia Postale“ одговорна за поштанске и интернет комуникације, „Polizia di Frontiera“ одговорна за граничну контролу, поред „Arma di Carabinieri“ и „Guardia di Finanza“.³⁰

Guardia di Finanza - Финансијска полиција је под контролом министра привреде и финансија. Одговорна је за сва кривична дела која укључују финансије, као што су мито и корупција, прање новца, превара са кредитним картицама, сајбер криминал и фалсификовање. Такође, дели и одговорност за граничну контролу са „Polizia di Stato“ и „Arma di Carabinieri“, истражујући злочине као што су: илегална имиграција, шверц и међународна трговина дрогом.³¹

Arma di Carabinieri - Карабињери су национална војна полиција Италије и под контролом Министарства одбране, те имају цивилну и војну одговорност. Назив „карабињери“ потиче од карабине, тј. пушке коју су традиционално носили. Након уједињења Италије, карабињери су постали „Прва сила“ нове националне војне организације и одиграли су значајну улогу у оба светска рата.³²

Главне агенције за спровођење закона у **Русији** су: Министарство унутрашњих послова Руске Федерације, Федерална царинска служба, Федерална служба безбедности, Федерална служба за заштиту, Федерална служба за контролу дроге, као и Канцеларија генералног тужиоца и Министарство правде Руске Федерације.³³

Влада Руске Федерације је одговорна за формулисање и спровођење државне

³⁰ <https://www.understandingitaly.com/italian-police.html>

³¹ <https://www.understandingitaly.com/italian-police.html>

³² <https://www.understandingitaly.com/italian-police.html>

³³ https://www.wikiwand.com/en/Police_of_Russia

политике у области унутрашњих послова. Савезна агенција извршне власти у Влади Руске Федерације је Министарство унутрашњих послова. Оно што је битно да знамо је да Министарство има кључну функцију у координацији и надгледању рада Федералне службе за миграције, затим обезбеђује заштиту људских и грађанских права и слободе, одржавање јавног реда и мира и безбедности на путевима, као и спречавање, откривање, заустављање и истрагу кривичних дела и прекршаја.

Задатак Министарства је да контролише и организује рад органа унутрашњих послова Руске Федерације и унутрашњих снага Министарства. Министар унутрашњих послова је онај ко руководи Министарством.

Мисија унутрашњих снага Министарства унутрашњих послова је да обезбеде безбедност људи, друштва и државе и да штите људска и грађанска права од кривичних и других противправних напада. Заједно са органима унутрашњих послова Руске Федерације, унутрашње снаге помажу у одржавању јавног реда, заштити важних државних објеката и робе у пошиљкама које припадају држави и обезбеђују јавну безбедност и поштовање ванредног стања. Снаге унутрашњих послова Министарства помажу граничним трупима Федералне службе безбедности у заштити државних граница Руске Федерације, а такође учествују у територијалној одбрани Руске Федерације и мерама за борбу против тероризма на територији Русије.³⁴

3. Заступљеност европских стандарда у Уставу и законодавству Републике Србије

У начелима Устава³⁵ истиче се „припадност“ европским принципима и вредностима, а оштеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори су саставни део правног поретка и непосредно се примењују. Одредбе које се односе на људска права тумаче се сагласно међународним стандардима људских права, као и пракси међународних институција „које надзиру њихово спровођење“.³⁶

Начело једнакости у Уставу заузима посебно место. У Уставу је наглашено кроз

³⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Police_of_Russia

³⁵ Сл. Гласник Републике Србије, бр.98/2006 и 115/2021

³⁶ Члан 18 Устава Републике Србије бр.98/2006 и 115/2021

истицање начела једнакости, а затим забрану посредне или непосредне дискриминације, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, вероисповести, политичког или другог уверења, културе, језика, старости или физичког инвалидитета.

Полазимо од разматрања забране мучења. Сматрам да је мучење најтежи облик повреде. Са моје тачке гледишта, мучење треба у потпуности бити забрањено. Такође, сматрам да никоме не треба наносити физичку или психичку бол, као и патњу.

Забрана мучења произилази из неповредивости физичког и психичког интегритета, те је изричито забрањена чланом 25 Устава, истичући да су предмет заштите три права: забрана мучења, забрана нечовечног поступања или кажњавања и понижавајућег поступања или кажњавања.³⁷

Разматраћемо и право на слободу и безбедност. Истичемо да лишење слободе заправо представља одузимање једног од основних људских права. Када се лишење слободе манифестује као хапшење, притварање или је у склопу извршења изречене казне затвора подразумевамо да се управо тада одузима једно од основних људских права. Као што већ знамо, основно људско право је право на слободу.

Право на слободу и безбедност је такође предвиђено Уставом и он утврђује обавезу државног органа да лице одмах, на језику који разуме, обавести о разлозима лишења слободе, оптужби и правима, као и о праву на жалбу којом оспорава законитост лишења слободе. Према Уставу лишење слободе може изрећи само суд, а лице лишено слободе без одлуке суда мора без одлагања, а најкасније у року од 48 часова, бити изведено пред надлежни суд или се, у противно, мора пустити на слободу. Трајање притвора суд своди на најкраће неопходно време, имајући у виду разлоге притвора.³⁸

Зарад што успешнијег третмана и поштовања права лица којима је ускраћена слобода кретања од стране јавних власти, најважније је спроводити континуирани рад на едукацији пре свега полицијских службеника и свих запослених Управе за извршење кривичних санкција, посебно припадника службе за третман и обезбеђење. Оно што је од

³⁷ Члан 25 Устава Републике Србије, бр.98/2006 и 115/2021

³⁸ Члан 35 Устава Републике Србије, бр.98/2006 и 115/2021

посебног значаја је и информисање лица лишених слободе о њиховим правима и развијање ефикаснијих програма третмана и поступања.

Слобода кретања у Уставу обухвата три међусобно повезана права: право на слободно кретање, право на изборе пребивалишта и право на напуштање територије Републике Србије. Ограничење овог права могуће је само у законом превиђеним случајевима, и то када је неопходно ради вођења кривичног поступка, заштите јавног реда и мира, спречавања ширења заразних болети или одбране Републике Србије. Када су у питању странци њихово право уласка и боравка се може ускратити протеривањем у законом предвиђеним случајевима и утврђеној процедури.³⁹

Сагледаћемо право на поштовање приватног живота, стана и преписке. Сматрам да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке. Оно шта требамо знати је то да је приватност сфера живота унутар које лице има потпуну слободу да развија своју личност. Лице, сходно сопственим жељама, може да искључи из тога спољни свет у потпуности или делимично.

Право на поштовање приватног живота, стана и преписке утврђено је чланом 40 Устава, чланом 41 и чланом 42. За улазак у туђи стан или друге просторије и одступање од тајности писама и других срдстава општења неопходна је одлука суда. Одступања су дозвољена само ако је улазак у стан или друге просторије неопходан ради непосредног лишења слободе учинилаца кривичних дела или отклањање непосредне и озбиљне опасности за људе и имовину, а када је у питању тајност писама, ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије. Забрањена је и употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, осим ради вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије.⁴⁰

Према члану 22 Устава Републике Србије поштовање ових права је у домену судске заштите и обраћања међународним институцијама.

³⁹ Члан 39 Устава Републике Србије, бр.98/2006 и 115/2021

⁴⁰ Члан 40, члан 41 и члан 42 Устава Републике Србије, бр.98/2006 и 115/2021

4. Заступљеност европских стандарда у Закону о полицији

Закон о полицији донет је током 2016. године.⁴¹ Закон о полицији одређује да се при обављању полицијских послова, полиција придржава утврђених и достигнутих стандарда полицијског поступања, узимајући у обзир међународно опште прихваћене стандарде поступања који се односе на: 1) дужност служења грађанима и заједници; 2) одговарање на потребе и очекивања грађана; 3) поштовање законитости и сузбијање незаконитости; 4) остваривање људских и мањинских права и слобода; 5) недискриминацију при извршавању полицијских задатака; 6) сразмерност у употреби средстава принуде; 7) забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака; 8) пружање помоћи настрадалим лицима; 9) придржавање професионалног понашања и интегритета; 10) обавезу заштите тајних података; 11) обавезу одбијања незаконитих наређења и пријављивања корупције.⁴²

Поред општих услова који важе за примену било ког овлашћења, утврђени су и посебни специфични услови за примену сваког појединачног овлашћења. Код појединих полицијских овлашћења предвиђене су посебне гаранције у корист лица према којима се овлашћења примењују, нпр. код провере идентитета лица, довођења, задржавања, привременог ограничења кретања, прегледања лица, предмета и саобраћајних средстава, снимања на јавним местима, итд.⁴³

Закон о полицији има свој кључни циљ. Кључни циљ Закона о полицији управо је тежња ка заштити људских права. Морамо знати да се по Закону о полицији људима служи, а не управља.

Говорићемо о начелима рада полиције која Закон о полицији усваја. Закон усваја следећа начела, као што су: начело законитости, као основно начело сваке модерне државе и формални облик принципа правне државе, начело сразмерности, начело супсидијарности, као и начело професионализма и сарадње.

⁴¹ Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁴² Чл. 33 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁴³ О овоме опширније: чланови од 47 до 128 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

Полазимо од начела сразмерности. Начело сразмерности данас је један од најважнијих начела европског права. Ово начело је од кључног значаја за остваривање владавине права и одговарајућих вредности савремених држава. Његовом доследном и исправном применом коригује се крутост управног поступања приликом примене закона и јача легитимитет јавне управе. У суштини овог начела је захтев да деловање управе, а посебно када се грађанима намећу обавезе и терети, односно ограничавају права и слободе, мора бити сразмерно јавном интересу који се таквим деловањем може постићи.⁴⁴

Начело сразмерности је посебно наглашено код примене полицијског овлашћења, јер не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено. Између више полицијских овлашћења примениће се оно којим се задатак може извршити са најмање штетних последица и губљења времена. Према члану 68 Закона о полицији овлашћено службено лице ће употребити средства принуде само ако се на други начин не може извршити задатак и то тако да: (1) примена полицијског овлашћења не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено; (2) између више полицијских овлашћења примениће се оно којим се задатак може извршити са најмање штетних последица и за најкраће време, и (3) приликом примене средстава принуде настојаће се да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде и, у сваком случају, уз минимум неопходне силе. „суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија.“⁴⁵

Начело једнакости (недискриминације) је у Закону о полицији дефинисано као „овлашћено службено лице у примени полицијских овлашћења поступа непритрасно, пружајући свакоме једнаку заштиту и поступајући без дискриминације лица по било ком основу.“⁴⁶

Информисање о раду полиције има два вида: информисање јавности и непосредно информисање појединца и правних лица о питањима из делокруга рада полиције за чије

⁴⁴ Видети: Лончар З, Вучетић Д, Принципи сразмерности у европском и српском праву - управноправни аспекти, Теме број 4/2013. стр. 1617-1642.

⁴⁵ Члан 68 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/ 2018)

⁴⁶ Чл. 67 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

решавање постоји њихов основан интерес. Ово се остварује применом закона и других прописа о јавном информисању, слободном приступу информацијама од јавног значаја и сл. Непосредно безбедносно информисање искључива је обавеза полиције, будући да она располаже службеним подацима за које постоји оправдан интерес да их знају само она лица чија је безбедност у питању.⁴⁷

5. Статус полицијских службеника

Полазимо од тога да истакнемо ко су полицијски службеници. Можемо истакнути да полицијски службеници управо представљају посебну категорију државних службеника. Они су припадници полиције, пре свега, јавни службеници. Сматрам да је основна улога полицијских службеника да раде на обезбеђењу и заштити јавног интереса.

Полицијски службеници обављају следеће кључне функције, а то су: одржавања јавног мира, закона и реда у друштву, заштите и поштовања основних личних права и слобода, превенције криминала и борбе против криминала, откривања криминала, као и пружања помоћи и вршења услужних функција за потребе грађана, других државних органа, и недржавних субјеката, од њихових способности, знања, вештина и ставова, у великој мери зависи ефикасно и професионално обављање послова у полицији.⁴⁸

Полиција мора да поседује високо стручне, али и мотивисане кадрове. Само такви кадрови могу решавати постављене задатке и реализовати постављене циљеве. На тај начин ће доћи и до развоја професионалне полиције. Полиција се мора развијати као служба грађана и друштва. Полиција тежи да ефикасно и ефективно обавља своје послове. Уз ефикасно обављање послова извршавања прописа и старања о обезбеђењу јавног реда и поретка, од полиције се захтева уважавање интереса и потреба грађана и других државних и недржавних субјеката.

Законом о полицији Републике Србије је одређено да запослени у Министарству јесу полицијски службеници, државни службеници и намештеници. Полицијски службеници јесу: 1) лица која обављају полицијске послове у статусу овлашћених службених лица и примењују полицијска овлашћења и мере и радње (овлашћена службена

⁴⁷ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр. 228

⁴⁸ Европски кодекс полицијске етике – Препорука (2001) 10 коју је усвојио Комитет министара Савета Европе, 19. септембар 2001. године.

лица - ОСЛ); 2) лица на посебним дужностима која обављају друге унутрашње послове у непосредној вези са полицијским пословима и послове заштите и спасавања (лица на посебним дужностима - ПД). Полицијски службеници у статусу овлашћених службених лица, морају имати најмање завршену полицијску обуку основног нивоа. Државни службеници јесу лица, која у том статусу, обављају остале послове из делокруга Министарства и са њима повезане опште, правне, информатичке, материјално-финансијске, рачуноводствене и административне послове. Намештеници јесу лица, која, у том статусу, обављају пратеће помоћно-техничке послове..⁴⁹ Начела деловања полицијских службеника јесу: законитост, непристрасност, одговорност за рад и политичка неутралност.

Закон о полицији Републике Србије у смислу заснивања радних односа садржи као општи принцип да се ради о нашем држављанину, тј. држављанину Србије. Да би засновао радни однос у полицији, држављанин Србије мора да има пребивалиште у Србији, да испуњава услове радног места прописане актом о унутрашњем уређењу и систематизацији, као и да је безбедносним проверама утврђено да за то лице не постоје безбедносне сметње.

Када разматрамо услове за заснивање радног односа полицијских службеника слободно можемо рећи да су они строжије постављени у односу на опште услове за заснивање радног односа у другим органима државне управе. Свесни смо колики је степен тежине послова који се обављају у полицији.

На основу Закона о државним службеницима знамо да је прописано да као државни службеник може да се запосли пунолетан држављанин Србије, који има прописану стручну спрему и испуњава остале услове одређене законом, другим прописом и правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у државном органу, ако му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа и није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци. Пред тога, за рад на положају, потребан је завршен факултет и најмање девет година радног искуства у струци. Ово правило представља новину у нашем систему, у циљу развоја професионалне државне управе.⁵⁰

У радни однос за обављање послова у Министарству не може се примити лице код

⁴⁹ Чл.10 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁵⁰ Закон о државним службеницима (Сл. гласник РС бр. 79/05, 81/05, 83/05)

кога се у поступку вршења безбедносне провере утврди постојање безбедносне сметње.

Безбедносна сметња за пријем у радни однос у Министарству постоји ако: 1) се против лица води кривични поступак за кривична дела која се гоне по службеној дужности; 2) је лице осуђивано због кривичног дела за које се гони по службеној дужности; 3) је лице осуђивано на казну затвора у трајању од најмање шест месеци; 4) је лицу радни однос у државном органу престао по основу правноснажне одлуке надлежног органа због тешке повреде службене дужности, односно теже повреде радне дужности; 5) је лицу радни однос у правном лицу са јавним овлашћењима престао због повреде радне обавезе или непоштовања радне дисциплине; 6) је лице правноснажно кажњено за прекршаје из области јавног реда са елементима насиља и за прекршаје у области прописа којима се уређује набављање, држање и ношење оружја и муниције; 7) лице својим навикама, понашањем или склоностима указује да неће бити достојно за рад у Министарству; 8) лице које се проверава у поступку безбедносне провере о себи даје неистините податке, ради прикривања чињеница које би представљале безбедносну сметњу.⁵¹

Закон о полицији⁵² предвиђа да се радни однос у Министарству унутрашњих послова заснива путем конкурса, али радни однос може бити без конкурса и то у следећим случајевима:

1. премештаја државног службеника по основу споразума о преузимању из другог државног органа;
2. пријем кандидата који су завршили студије на високошколским установама које се образују у складу са посебним студијским програмом за потребе Министарства;
3. заснивање радног односа супружника или деце лица који су изгубили живот или сурањени у или поводом вршења службене дужности, уз испуњеност услова за рад на одређеном радном месту и
4. када је актом о унутрашњем уређењу и систематизацији предвиђено да се конкурс не спроводи за поједина радна места.

Они кандидати који се опредељују за службу у полицији подвргавају се биолошко-психолошком и социолошко-културолошком тесту. Правило које важи приликом пријема у

⁵¹ Милан Петровић, Милош Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020, стр.43-192.

⁵² Чл.135 Закона о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

службу је да се полаже заклетва. Министар је онај ко је главни и онај ко прописује начин полагања заклетве.

Полиција је организована тако да се полицијски послови обављају 24 часа дневно и од великог значаја је посебан распоред рада.⁵³

Посебан распоред рада обухвата:

1. рад у сменама;
2. рад у турнусу;
3. рад суботама, недељама, празницима и другим нерадним данима;
4. рад ноћу;
5. прековремени рад;
6. приправност за рад;
7. рад и боравак на терену;
8. ангажовање интервентног карактера;
9. учесталу нередовност.

Морамо поменути да но што је посебно значајно јесте да полицијски службеници право на синдикално организовање остварују на законом предвиђени начин. Битно је и да знамо која права немају полицијски службеници. Полицијски службеници немају права на страначко организовање, такође немају права на политичко деловање у Министарству. Полицијски службеници немају права да у униформи присуствују страначким и другим политичким скуповима, само уколико су радно ангажовани.

Када разматрамо полицијске службенике важно је да поменемо и штрајк полицијских службеника. Важно је да знамо када полицијски службеници немају право на штрајк. Они немају право на штрајк у условима ратног стања, ванредног стања, ванредне ситуације или стања повећаног ризика, насилног угрожавања уставног поретка Србије, проглашене елементарне непогоде итд. Када полицијски службеници учествују у штрајку, у том временском периоду не могу да носе оружје и друга средства принуде.

Права и дужности државних службеника регулисани су Законом о државним

⁵³ Милан Петровић, Милош Прица, Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020, стр.43-192.

службеницима и то:

1. право на услове рада који му неће угрозити живот и здравље;
2. правно на техничке и друге услове потребне за рад;
3. право на заштиту од претњи, напада и свих других врста угрожавања безбедности на раду;
4. право на плату и друга примања према закону којим се утврђују плате у државним органима;
5. право на одморе и одсуства према општим прописима о раду и посебном колективном уговору;
6. право да буде члан синдиката и професионалног удружења.

Поред права, Закон предвиђа и дужности државних службеника и то:

1. да изврши усмени налог претпостављеног;
2. да одбије извршење усменог или писменог налога ако би оно представљало кажњиво дело;
3. прихватање премештаја, односно радног места у истом или другом државном органу на које је трајно или привремено премештен;
4. прихватање привременог рада на пословима који нису у опису радног места, или привременог рада на нижем радном месту у случају елементарних непогода, више силе или других непредвидивих околности;
5. обавеза чувања службене и друге тајне.⁵⁴

Закон о полицији указује на неке специфичности дужности и права полицијских службеника, као што су: дужност извршавања наређења надређеног полицијског службеника, која су издата ради обављања послова, осим када се наређује извршење радње која представља кривично дело. Следећа дужност утврђена овим законом је рад дужи од пуног радног времена, када је то неопходно. Полицијском службенику министар или лице које он овласти, може да прекине коришћење годишњег одмора ради обављања службених послова која не трпе одлагање, али у том случају полицијски службеник има право на накнаду стварних трошкова проузрокованих одлагањем, тј. прекидом годишњег одмора.⁵⁵

⁵⁴ Закона о државним службеницима (Сл. гласник РС бр. 79/05, 81/05, 83/05)

⁵⁵ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008. стр.233.

6. Право на приватност

Устав Републике Србије гарантује неповредивост стана, тајност писама и других средстава општења и заштиту података о личности⁵⁶ и ове одредбе су даље разрађене одредбама Кривичног законика којима су инкриминисана следећа дела: нарушавање неповредивости стана,⁵⁷ неовлашћено откривање тајне⁵⁸, неовлашћено прислушкивање и снимање⁵⁹, неовлашћено фотографисање⁶⁰, неовлашћено објављивање и приказивање туђег списка, портрета и снимка⁶¹ и неовлашћено прикупљање личних података.⁶²

Тежи облик ових дела постоји када је његов извршилац службено лице које дело учини у вршењу своје службе.

Закон о полицији набраја следећа овлашћења која се односе на право на приватност: полицијско опажање и опсервирање, прикупљање, обрада и коришћење личних података, снимање на јавним местима и мере циљане потраге.⁶³

Право на приватност је једно од најстабилнијих, али и најделикатнијих права које познају демократска друштва. Постоје најразличитије дефиниције овог права и најразличитије концепције приватности. Тако се под приватношћу може подразумевати „право појединца, група или институција да сами за себе одреде када, како и у којој мери ће информације о себи саопштавати другим лицима“, чија прихватљивост је у потенцирању права одлучивања коме, када, како и у којој мери ће информације бити

⁵⁶ Чл. 40-42 Устав Републике Србије, бр.98/2006 и 115/2021

⁵⁷ Чл. 139 Кривични законик РСрбије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

⁵⁸ Чл. 141 Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

⁵⁹ Чл.143 Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

⁶⁰ Чл.144 Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

⁶¹ Чл.145 Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

⁶² Чл.146 Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

⁶³ Ова овлашћења неки аутори сврставају у превентивна овлашћења полиције, која омогућавају прикупљање доказа у борби против најтежих облика криминала.

саопштене.⁶⁴

Ради провере добијених података и формирања предлога надлежним органима, овлашћена службена лица могу да, пре постојања основа сумње да је извршено кривично дело или прекршај, путем **полицијског непосредног или прикривеног опажања, опсервирања**, да прикупљају обавештења и податке од користи за утврђивање да ли су се стекли основи сумње да је извршено кривично дело или прекршај.⁶⁵

Полиција има овлашћење да **прикупља, обрађује и користи личне податке о лицима** ради спречавања и откривања кривичних дела и прекршаја и ради проналажења њихових учинилаца. Полиција води евиденцију о лицима којима је по било ком основу ограничена или одузета слобода, о лицима за која постоје основи сумње да су учинила кривична дела или прекршаје, о лицима над којима је спроведено утврђивање идентитета, о лицима под посебном полицијском заштитом и др.⁶⁶

Можемо поменути да Закон предвиђа и давање личних података другим органима и телима, као и иностраним полицијским органима.

Полицијски службеници су дужни да чувају службене податке⁶⁷ за које су сазнали у служби или поводом вршења службе, а чије би откривање отежавало или нарушавало извршавање задатака полиције или нарушавало законом заштићена права трећих лица. Обавеза чувања службених података траје и после престанка радног односа у Министарству.

Снимање на јавним местима представља трајни акустички и видео надзор јавних места на којима се учестало врше кривична дела или прекршаји, а у циљу њиховог спречавања.⁶⁸

Мере циљане потраге могуће је применити ради хватања и привођења надлежном органу лица за које се основано сумња да је извршило кривично дело за које је по закону прописана казна затвора од 4 или више година и за којим је расписана међународна

⁶⁴ Према: Westin, Alan, Privacy and Freedom, New York, 1967, str.7.

⁶⁵ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008. стр.237

⁶⁶Ibid.

⁶⁷Ibid.,238.

⁶⁸ Ibid.,239.

потерница, а у случају да се другим мерама лице не може ухватити или привести. Мере циљане потраге, на предлог директора полиције, одобрава одлуком председник Врховног суда у Србији у року од 72 часа од подношења предлога. Могу се примењивати најдуже 6 месеци и могу се продужити за још 6 месеци. У специјалне истражне технике које су на располагању полицији на пољу супротстављања најтежим облицима криминала спадају:

- полицијска пристојра и дуготрајни полицијски надзор одређених јавних места и осумњичених особа;
- тајно праћење, фотографисање и документовање кретања осумњичених лица и њихових активности;
- коришћење уређаја за праћење и позиционирање;
- тајно надгледање разговора;
- праћење телефонског саобраћаја прибављањем извештаја од овлашћеног оператера о телефонским позивима;
- претрес поштанским пошиљки путем увида у садржај писама, телеграма и других пошиљки;
- откривање финансијских података и праћење финансијских трансакција прибављањем информација од банке;
- извршење симулованих кривичних дела;
- употреба информатора или доушника, прикривеног иследника исведока сарадника.⁶⁹

Када посматрамо право на приватност, долазимо до закључка да појединац треба да живи са минимумом утицаја са стране. Појединац не сме да дозволи да се неко умеша и на тај начин дозволи да неко утиче на његову приватност.

Разматрали смо питање које су то ситуације и која уобичајена поступања полиције када она може да повреди ова права?

У следећој ситуацији право на приватност лица може бити угрожено, а то је онда када долази до могуће злоупотребе или саопштавања података које полиција сакупља и углавном компјутерски меморише. Када су у питању подаци, они могу бити из пословног и породичног живота појединаца. Овакву ситуацију можемо назвати тајно прислушкивање.

⁶⁹Ibid.,240

6. Забрана мучења

Полицијски службеници су обавезни да увек поступају професионално, одговорно и хумано и да поштују људско достојанство, углед и част сваког лица и његова права и слободе.⁷⁰

Полицијски службеник је дужан да поступа у складу са законом и другим прописом и да поштује стандарде постављене Европском конвенцијом за заштиту људским права и основних слобода, Основним принципима УН о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европским кодексом полицијске етике и другим међународним актима који се односе на полицију.⁷¹

Овлашћења полиције приликом чије примене може доћи до нарушавања забране мучења су:

- довођење,
- задржавање лица и
- привремено ограничење слободе кретања.

Довођење се може извршити на основу писане наредбе суда, тј. налога по закључку о привођењу донетог у управном поступку. Лице може бити доведено у просторије Министарства унутрашњих послова, као и у просторије другог надлежног органа државне управе или до места одређеног налогом. Лицу које се доводи уручује се налог пре довођења, осим у следећим случајевима:

1. чији идентитет треба утврдити,
2. за којим је расписана потерница,
3. које треба задржати.

Овлашћено службено лице ће лице које доводи упознати о разлозима довођења, праву на обавештавање породице или других лица и о праву на браниоца.⁷²

Задржавање лица се примењује када лице ремети или угрожава јавни ред, ако јавни ред није могуће другачије успоставити. Задржавање може трајати највише 24 часа и

⁷⁰ Чл. 67 Закон о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр.6/2016, 24/2018, и 87/2018)

⁷¹ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008. стр.242.

⁷²Ibid., 243.

одређује се решењем које треба бити донето и уручено лицу у року од 6 часова од привођења у службене просторије. Задржано лице има право на жалбу против решења о задржавању о којој одлучује надлежни окружни суд у року од 48 часова. Задржано лице мора на свом матерњем језику да буде обавештено да је задржано, као и о разлозима задржања и мора бити поучено да није обавезно да да изјаву, да има право на одговарајућу правну помоћ адвоката кога сам изабере и да ће се, на његов захтев, о задржавању обавестити његови најближи.⁷³

Привремено ограничавање слободе кретања се може одредити на одређеном простору или објекту ради:

1. спречавања извршења кривичних дела или прекршаја;
2. проналажења и хватања учинилаца кривичних дела или прекршаја;
3. проналажења и хватања лица за којима се трага;
4. проналажења трагова и предмета који могу послужити као доказ да је учињено кривично дело или прекршај.

Ова мера не може трајати дуже од остварења циља ради којег је овлашћење примењено. Спроводи се следећим криминалистичко-тактичким радњама: потером, прегледом одређених објеката и простора, заседом, рацијом и блокадом саобраћајних и других површина.

Наш Кривични законик прописује кривично дело злостављање и мучење и први облик овог дела односи се на злостављање другог, а другим је инкриминисано мучење.⁷⁴

Полазимо од тога да се идеја о људским правима везује се за саму природу људског бића, које се схвата као слободно рођено. Знамо да не постоји човек који није слободан, сви људи имају једнака права и слободу и сви су дужни да поштују људска права сваког појединца. Када посматрамо људска права, оно из чега извиру људска права није воља државне власти. Са једне стране човек није дужан да нешто учини или не учини да би остварио своја права и слободу. Са друге стране државна власт није та која их по сопственом нахођењу додељује.

⁷³Ibid.

⁷⁴ Чл. 137 Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2009, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)

Облик злостављања људи је мучење. Мучење треба бити строго забрањено. Забрана мучења треба да важи за све државне органе и појединце.

Свако лице може бити жртва мучења или другог забрањеног поступања. Сматрам да је потребно указати на чињеницу да до мучења и дан данас долази. Сама комплексност и значај заштите елементарних људских права никако не може бити занемарена.

8. Слобода кретања

Полазимо од тога да су лична права и слободе демократски идеали. Под циљем концепта личних права и слобода подразумевамо успостављање заједничких стандарда у положају људи које треба да постигну сви народи, како би их сваки појединац уживао и доприносио њиховом успостављању и развоју. Сва људска бића имају универзална, природна права, независна од припадности држави, раси, вери или полу. Истичемо да у неким земљама света, демократија и лична права и слободе још увек нису у потпуности примењени, док у појединим скоро да нема ограничења истих.

Полиција ово право може да ограничи када је то у интересу националне или јавне безбедности, ради очувања јавног поретка, спречавања криминалних дела, заштите здравља, морала, као и права и слобода других. У том случају полиција има право да привремено одузме путну исправу лицу.

Законом о путним исправама су одређене ситуације када се право на слободу кретања може ограничити одбијањем захтева за издавање путне исправе:⁷⁵

1. ако је против лица које тражи издавање путне исправе донето решење о спровођењу истраге или је подигнута оптужница;
2. ако је лице које тражи издавање путне исправе осуђено на безусловну казну затвора у трајању дужем од три месеца, тј. док казну не издржи;
3. ако је лицу које тражи издавање путне исправе у складу са признатим међународним актима забрањено путовање;
4. у случајевима да је лицу које тражи издавање путне исправе забрањено кретање ради

⁷⁵ Чл. 35 Закон о путним исправама Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, бр. 90/2007, 116/2008, 104/2009, 76/2010, 62/2014 и 81/2019)

спречавања ширења заразних болести, односно епидемије;

5. ако из разлога одбране земље прописано одобрење за путовање у иностранство није издато или постоји друга сметња предвиђена законом којим се уређује војна обавеза у случају да је проглашено ратно или ванредно стање.

Законом о путним исправама истиче да је обавеза судова да обавесте Министарство унутрашњих послова, преко полицијских станица на чијем подручју лице има пребивалиште о разлозима за одузимање путне исправе.

Глава трећа

„ПРИХВАЋЕНА ДОБРА ПРАКСА“ КАО СТАНДАРД ПОЛИЦИЈСКОГ РАДА

1. Образовање и обука полиције

Под обуком полиције се подразумева стицање посебних полицијских знања и вештина, што се практикује пре, на почетку или током службе, док образовање подразумева вишегодишње стицање посебног теоријског знања и извесних вештина које воде формалној квалификацији. Међутим све се више уочава неусклађеност ових појмова⁷⁶, њихова конвергенција у смислу постојања полицијских школских установа које су на граници између обуке и образовања⁷⁷, те је разлику између ова два облика образовања некада могуће утврдити само на основу екстерно валидне дипломе после образовног циклуса или интерно валидног сертификата о завршеној обуци.⁷⁸

Полицијско образовање се стално треба усавршавати. Полицијско образовање има задатак да усаврши полицајца, тј. да полицајац стекне знање, вештине, али и одговарајуће понашање. Знање, вештине, као и одговарајуће понашање полицајца треба да буду повезани. На тај начин се осигурава темељ за ефикасан полицијски рад. Организациона

⁷⁶ Тако се под појмом „полицијска академија“ негде подразумевају полицијских курсеви, а негде образовање полицајца на универзитетском нивоу.

⁷⁷ Декларација о полицији Савета Европе у делу који се односи на статус полиције и њене припаднике, говори да ће припадник полиције добити темељну општу обуку, професионалну обуку и обуку служби, као и адекватну обуку у вези са друштвеним проблемима, демократским слободама и љутским правима, а нарочито са Европском конвенцијом о људским правима.

⁷⁸ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр.178.

структура полиције мора имати на уму да образовање и обука полиције буду на самом врху. Рад полиције ће бити ефикаснији и ефективнији онда када обука буде савременија и боља.

Сагледаваћемо шта се подразумева под полицијском професијом, полицијским позивом, као и полицијским послом. За полицијску професију, сматрамо да почива на одређеним практичним знањима. Под полицијским позивом подразумевамо одређене моралне стандарде о раду. Полицијски посао поседује следеће карактеристике, а то су: стручност, одговорност, доследност, непристрасност, општу културу, тактичност у раду и опхођењу, као и одређени ниво опште културе.

Онда када смо извршили анализу система полицијског школовања у појединим европским земљама дошли смо до следећих запажања, да се полицијска обука и образовање не организују и реализују по неким унапред утврђеним стандардима, али ипак могуће је утврдити и дефинисати јединство у разноликости система полицијске обуке у европским земљама.

Полицијска обука представља значајан фактор у процесу реформи свих полиција и кључна је за постизање добрих резултата. Она је специфична у односу на обуку у другим друштвеним делатностима, из разлога што почива на ономе што полицајац треба увек да зна и шта увек мора бити способан да уради. Само незнање или неспособљеност полицајца доводи до последица које могу бити тешке и неисправљиве. Полицијска обука треба да садржи три основне компоненте: знање, вештине и оговарајуће понашање и оне морају бити у корелацији, јер се само тако осигурава темељ за квалитетну полицијску обуку и каснији полицијски рад.

Универзална метода којом се утврђује и приказује стратегија полицијске обуке јесте балансирана *score-card* (картица резултата) метода. Она се заснива на координацији кључних елемената, који треба да буду избалансирани и у међусобној корелацији.

Основу **score-card**⁷⁹ методе чини заједнички утврђени циљ који представља визију развоја полицијског образовања и обуке. Кључни елементи ове методе су:

-резултати и клијенти,

⁷⁹Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр.181.

- кадровки ресурси и логистика,
- динамично партнерство,
- унутрашња организација.

Врсте полицијске обуке-поред опште прихваћене основне обуке, заступљни су и обука средњег руководног кадра, обука високог руководног кадра, специјалистичка и перманентна обука.⁸⁰

Основна обука је полазна компонента у систему полицијске обуке и услов за приступање полицијској служби. Ова обука представља организовано школовање према одређеном концепту са тачно утврђеним временом трајања теоријске и практичне наставе. Тако да, уколико је добро развијен систем специјалистичке или перманентне обуке полиције и основна обука је краћа. На дужину обуке утиче и економски моменат, тј. способност државе да издвоји одређена средства из буџета за те намене. Дужина трајања обуке зависи и од традиције полицијске обуке, стања криминалнета, реформе полиције.⁸¹

Обука средњег руководног кадра је значајан облик полицијске обуке због тога што је средњи руководни кадар основни носилац укупног полицијског рада који, заједно са основним нивоом, реализује готово све полицијске послове. Суштина програма обуке се састоји у учењу вештине руковођења у пракси и обухвата теме које се односе на кадровске активности, вођење тима, руковођење на основу зацртаних циљева, односно жељених резултата, мотивацију, дисциплинске поступке, планирање оперција и руковођење акцијама, утврђивање квалитета извршавања задатака. Приликом одређивања оптималног времена за реализацију наставног плана и програма обуке средњег руководног кадра, одлучујући моменат је чињеница да ли су полазници претходно завршили основну полицијску обуку или су у полицију дошли након завршене цивилне више школе или факултета.⁸²

Обука високог руководног кадра реализује се сагласно позицијама, функцији, сложености и одговорности послова и радних задатака тог руководног нивоа. Високи руководни кадар задужен је за утврђивање и спровођење глобалне стратегије полицијског рада. Ова обука се спроводи периодично и могу је похађати полицајци који су завршили

⁸⁰Ibid.,183

⁸¹Ibid.

⁸²Ibid.

претходни ниво полицијске обуке.⁸³

Специјалистичка обука се спроводи за одређене специфичне области полицијског рада и за све нивое полиције. Оваква обука се обично организује за мањи број полазника, а уколико се организују на регионалном нивоу, онда омогућавају регионалну сарадњу, што је значајно због борбе против разних облика прекограничног криминала.⁸⁴

Перманентна обука се успоставља у зависности од дужине трајања основне полицијске обуке и од развијености осталих облика стручног оспособљавања и усавршавања полиције. Полицајци пролазе селекцију у виду провере знања, здравствених и психофизичких способности само приликом пријема у полицију. У свим полицијским организацијама се организује перманентна годишња обука у трајању од једне недеље. Током обуке они се тестирају и врши се провера вештина и физичких способности. Резултати се упоређују сваке године, како би се утврдило да ли постоји и колики је напредак у испуњавању стандарда полицијског рада.⁸⁵

Истичемо да постоји програм стручног оспособљавања полазника основне полицијске обуке. Програм стручног оспособљавања полазника основне полицијске обуке израђен је на основу анализе посла и задатака униформисаних полицијских службеника. Знања, вештине, способности и ставови који су неопходни за компетентно обављање основних полицијских послова су одређени на основу анализе посла и задатака.

2. Наставно особље

Од великог је значаја да наставни кадар буде професионалан и добро оспособљен. Само на основу професионалног и добро оспособљеног наставног кадра ћемо постићи успех и остварићемо добре резултате. Под наставним кадром се подразумевају стално запослени наставници, ангажовани наставници и гостујући наставници.

Стално запослени наставници се ангажују за реализацију општих наставних предмета који немају карактер уже стручних полицијских области. Однос стално запослених и ангажованих наставника из праксе креће се и од 60% гостујућих према 40%

⁸³Ibid.,184

⁸⁴Ibid.

⁸⁵Ibid.

стално заполених наставника⁸⁶ и то представља прихватљив модел који се оправдава могућношћу и потребом успостављања добрих односа и корелације теоријских знања и рада на терену.

Ангажовани наставници из полицијских организација су они који изводе наставу из уже стручних полицијских предмета. Ови наставници се углавном ангажују на одређени период. Они поседују теоријска и практична знања која преносе својим ученицима.

Када су у питању гостујући наставници се ангажују за реализацију појединих тема. Гостујући наставници се посебно ангажују на специјалистичким студијама и курсевима. Ови наставници се углавном ангажују из правосуђа, са универзитета. Гостујући наставник може бити професор са универзитета.

Када разматрамо наставно особље, посматраћемо праксу неколико европских земаља.

Наставно особље у Великој Британији састојало се углавним само од полицајаца. Полицајци су били ти који су скоро на свим нивоима изводили наставу. Последњих година се то променило. У Великој Британији по питању наставног особља имају став да је јефтиније да ангажују адекватно квалификовано неполицијско особље. Јер, уколико поставе полицајце, то ће их скупље коштати. Као недостаци који се најчешће истичу навешћемо то да неполицијско особље нема оперативно полицијско искуство.

У Француској је значајна „повеља наставника“ чији је циљ боље институционално признање наставника. Повељом је предвиђена обавеза наставног кадра, да се након 5 година проведених у настави, усмери у правцу практичних активности. У новије време актуелна је идеја да наставни кадар обавља свој посао без временског ограничења од 5 година, под условом да између два петогодишња периода проведе најмање три године у оперативној служби.⁸⁷

На полицијској академији у Барселони присутан је проблем ангажовања полицајаца на терену због прописа по коме годишње могу додатно радити најдуже 75 сати. Други начин њиховог ангажовања је привремени распоред на рад у Полицијској академији на неколико година, након чега се враћају у полицију.⁸⁸

⁸⁶ Спахић, Т., Полицијска обука у Европи, Јединство у разноликости, Holzkirchen, 2005., стр. 141.

⁸⁷ Кешетовић, Ж., *Упоредни преглед модела обуке и школовања полиције*, Београд, 2005, стр. 74-91.

⁸⁸ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни

Стално запослени и ангажовани наставници су они који изводе наставу на Норвешком полицијском универзитетском колеџу. Имамо наставнике који предају правне предмете и наставнике који предају полицијске предмете. Правне предмете и друштвене науке предају стални наставници. Док, полицијске предмете предају ангажовани наставници који долазе из полицијских структура. Њих углавном ангажују на период од две године и имају могућност продужења ангажовања за још две године.

Када сагледамо материјални статус, можемо рећи да је материјални статус наставника бољи је од статуса полицијских службеника тог нивоа. У полицијским структурама не поседују довољно полицајце за више нивое образовања. Полицајце за више нивое образовања не поседују, јер је недовољно таквог кадра. Код њих победан проблем представља ангажовање наставног особља.

Свака организације полицијског школства има исти циљ. Њихов главни циљ је да а за наставнике изабере оне који су најбољи у свом послу. Наставно особље треба бити способно у обављању свог посла. Како стално запослени, такоа и ангажовани наставници треба да задовоље опште услове за предаваче. Под тим се подразумева да поред општин знања треба да поседују и знања из других области које се захтевају. Потребно је да познају стране језике, да имају знање из области информатике, као и рада на рачунару.

3. Селекција кандидата

Селекција кандидата је кључна за успешну едукацију и каснију полицијску каријеру. Ову селекцију обично обављају посебно обучени тимови путем детаљног интервјуа са кандидатима. Често се спроводи провера знања, а не само способности и кандидати се унапред информишу о свим детаљима селекције и релевантним критеријумима. Јавност је обележје целокупног процеса селекције кандидата.⁸⁹

Полицијска каријера се односи на пут којим људи који се баве полицијским

факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр.184.

⁸⁹ Марковић-Дапчевић, Љиљана, Европски стандарди у раду полиције, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр.195.

пословима теже ка постизању свог пословног успеха кроз живот и рад у организацијама. Каква ће бити каријера, односно како ће тећи њен развој зависи од доста ствари. За успешно стечену каријеру битан је период од дана запослења па све до пензије. Свако од нас каријеру доживљава на неки свој начин, па тако и они који обављају полицијске послове. Какве ставове има појединац, као и то колико је мотивисан приликом обављања свог посла имаће велики утицај на каријеру.

Такође, приликом селекције кандидата обавља се интервју са кандидатом како би утврдили његове способности, затим, колика је његова мотивација за послом. Наравно, подразумева се да интервју обавља тим стручњака. У питању је тим стручњака психолошког профила и запослени из полицијских структура. На почетку се ради писмени рад и тестови из знања. Након тога се врши провера морфолошког статуса и физичких способности. На крају се обавља лекарски преглед и психо-тест.

Полицијска служба објављује конкурс за пријем кандидата. Нагласићемо да број кандидата зависи од потреба полицијске службе. Након завршетка обуке или дипломирања на вишој или високој школи или академији, полазнике чека посао. Самим тим што их већ чека посао то представља видан мотивациони фактор за успешност студирања.

У Шпанији,⁹⁰ Полицијска академија у Барселони врши обуку за потребе регионалне каталонске полиције и локалне полиције. Процес селекције кандидата састоји се од теста познавања каталонског језика, док се шпански језик подразумева, теста знања и културе, теста физичких способности, психо-теста и здравствене провере, такође кандидати морају испуњавати и критеријум старосне границе – од 21 до 30 година. Комисију за селекцију сачињава 5 психолога који су стално запослени на полицијској академији. Поред напред наведеног оцењује се и вештина комуницирања, мотивација, однос према другима и способност и спремност за тимски рад.

У Немачкој, Министарство унутрашњих послова одређује број полицајаца који ће се школовати и конкурс се расписује путем интернета и садржи пожељне квалитете кандидата, као што су старосна граница – до 32 године, комуникативност, добра психофизичка форма, заинтересованост за тимски рад. Општи услови који кандидат треба

⁹⁰ Ibid., 197

да испуни су: немачко држављанство, странац може конкурисати само у колико је из неке од земаља ЕУ, да није осуђиван нити да је под истрагом, као и да је завршио тринаестогодишње основно и средње школовање и да испуни стандарде у погледу физичког изгледа.⁹¹

Можемо нагласити да процес селекције кандидата има неколико фаза: прво се процењује постигнути успех у досадашњем образовању, затим кандидати приступају тесту интелигенције и тесту језика, утврђује се у којој мери је кандидат друштвен, спреман на сарадњу и комуникативан, док тест физичких способности треба да покаже да ли кандидат поседује добру физичку кондицију, координацију покрета, потребну издржљивост и сл, а затим посебна комисија доноси одлуку да ли је кандидат способан да започне школовање за полицајца.⁹²

4. Наставни процес

Полицијско образовање одликује мултидисциплинарност, посебно се инсистира на развоју комуникацијских способности, информатичких знања, знања страних језика, менаџерских знања и вештина. Цео наставни процес се одвија у правцу отварања смерова и подсмерова, уз могућност изучавања изборних предмета. Уколико бисмо желели да издвојимо групе претежно заступљених предмета онда би то била група правних предмета, као што су кривично право, уставно право, прекршајно право и кривично процесно право, група предмета која се бави превенцијом и откривањем криминала, као што су криминалистика, криминологија, форензичке науке и др. Посебно је значајно теренска обука приликом која се изучава решавање конфликтних ситуација, употреба средстава принуде, опреме, возила и др.⁹³

Када посматрамо наставни процес, долазимо до закључка да се од ученика не очекује да пасивно слушају своје наставнике. Оно шта се захтева од ученика је њихово активно учешће. Наставници су ти који треба на адекватан начин да пренесу своје знање ученицима. Они требају да се труде да помогну ученицима да на лакши начин савладају

⁹¹ Нпр. за жене је прописана минимална висина од 163цм а за мушкарце 168цм.

⁹² Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр. 199

⁹³ Ibidem.

предвиђено градивво. Постоје практичне вежбе када проверавају теоријска знања ученика. Наставник има задатак да прати рад сваког ученика и да даје оцене током читаве године. Наставни процес се карактерише високим степеном динамичности. Висок степен динамичности је одраз потребе праћења друштвеног окружења, безбедносне проблематике и прилагођавања начину полицијског рада.

5. Менторство

Појам ментора у систему полицијског школства везује се за практичну наставу која се изводи у полицијским станицама. Ова практична обука значајна је због припремања полазника за њихов будући полицијски рад и има за циљ да полазници примене стечена теоријска знања, вештине и способности у конкретном полицијском раду. Ментор им помаже у прихватању послова и задатака и интеграцији у полицијској станици.⁹⁴

Ментор се обично бира из реда полицијских службеника и ставља се на располагање наставном процеу, тако што непосредно ради са полазником, а истовремено сарађује са образовном институцијом, директно или преко координатора за практичну наставу. Има задатак да усмерава полазнике ка постизању циљева обуке, да организује обуку, подучава полазнике о полицијским пословима и др. Ментор је дужан да се стара о условима за учење и рад полазника, да му помаже у вежбама и мора бити посебно мотивисан за рад са полазником, што није само новчана надокнада, већ и могућност даљег напредовања у каријери.⁹⁵

Како би стекли неопходна педагошка знања метори похађају обуку за менторе, која има карактер специјалистичке обуке. Ментори су наставници полицијске академије и чланови наставног већа. Све време праксе један ментор је одговоран за једног полазника.⁹⁶ Ментори се бирају из редова полиције и води се рачуна о заступљености полова. Сваки кандидат за ментора полаже испит пред комисијом која оцењује његово знање и вештине. Комисија је прописана законом а чланове одређује сама академија и њени чланови су, између осталих, и психолог и педагог, као и наставник – инструктор. У комисији су увек заступљени и чланови изван Полицијске академије. Посебно се води рачуна о мотивима

⁹⁴ Марковић-Дапчевић, Љиљана, „Европски стандарди у раду полиције“, Докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2008., стр. 201.

⁹⁵Ibid.,202

⁹⁶Ibid.

које кандидати за менторе наводе – најчешћи мотиви јесу жеље да утичу на имиџ полиције у позитивном смисту и лоше искуство из времена када су и сами пролазили обуку за полицију. Ментор прима надокнаду за свој рад од Полицијске академије, а оно што представља посебан мотив јесте да је ангажовање полицајца у својство ментора важно за његово даље напредовање и често се у полицијским структурама сматра личним престижом. Полицајац, док је ангажован као ментор, има прилику да сагледа и свој рад.⁹⁷

Глава четврта

СТАНДАРДИ ПОЛИЦИЈСКЕ САРАДЊЕ

Уговором о Европској унији из Мастрихта створени су формални услови за унапређење сарадње у области унутрашњих послова и правосуђа и предвиђено је формирање Европске полицијске канцеларије (Европол) која треба да омогући повезивање и унапређење полицијске сарадње између држава чланица Европске уније, те од тада па до данас полицијско право или полицијска сарадња, заједно са кривичним правом Европске уније, постају најдинамичније и најконтроверзније области сарадње између држава чланица Европске уније. Оно што је битно јесте да полицијска сарадња постаје стуб европске области безбедности са значајним импликацијама за целокупну област безбедности и правде и њен циљ је осигурање унутрашње безбедности и сигурности грађана.⁹⁸

Посебни облици⁹⁹ полицијске сарадње су области заједничког полицијског деловања и поступања које су временом у оквиру Уније добијале на значају и интензитету и они представљају основу настанка и развоја одређених делова полицијског права Уније, који доводе до усклађивања полицијских стандарда и норми држава чланица за поједине области полицијског деловања. Те области су:

- прекогранична потера и праћење,
- заједничке операције и истраге,
- сарадња специјалних интервентних јединица у кризним ситуацијама,
- спречавање хулиганизма на фудбалским утакмицама,

⁹⁷Ibid.

⁹⁸З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр.211.

⁹⁹ Ibid.

- заштита јавних личности и
- превенција криминала.

1.Прекогранична потеря/гоњење

Потера је дозвољена за лица која су извршила кривично дело или су ухваћена у вршењу неког кривичног дела или су саучесници у вршењу истог, као и за лица која су побегла из притвора или са издржавања казне затвора. Набројаћемо листу кривичних дела за које је дозвољена прекогранична потеря: убиство са предумишљајем, убиство, силовање, подметање пожара, фалсификовање новца, тешку крађу и утају, изнуду, киднаповање и узимање талаца, трговину људима, недозвољени промет дрога и психотропних супстанци, подметање експлозивних направа и уништавање експлозивом, кршење законских одредби из области оружја и експлозива, недозвољени транспорт отровног и штетног отпада, бекство након несреће која је проузроковала смрт или тешке телесне повреде, као и друга кривична дела која могу довести до екстрадиције.¹⁰⁰

Због специфичности ове криминалистичко тактичке радње, приликом спровођења потера обавезно је поштовање правног поретка државе домаћина, а службена лица која врше потеру могу привести гоњено лице надлежним органима државе домаћина који треба да изврше проверу идентитета или изврше његово хапшење. Службеници који спроводе потеру морају да обавесте органе државе домаћина о њиховој потрази што је пре могуће, а држава домаћин може да нареди заустављање потере. Услови за спровођење потере су:¹⁰¹

- а) службена лица која врше потеру треба да се придржавају Шенгенске конвенције и права државе домаћина и да се повинују наредбама надлежних националних органа,
- б) потеря се врши искључиво преласком копнене границе, а држава на чијој територији се спроводи потеря може ограничити полицијске службенике који врше потеру да делују само у одређеној области или у одређено време,
- в) забрањен је улазак у станове и места која нису доступна јавности,
- г) службена лица која врше потеру треба да буду лако препознатљива, било по униформи, било по траци на руци или додатним уређајима на возилу и да буду у могућности да у

¹⁰⁰З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр. 211.

¹⁰¹Ibid.

свако доба пруже доказ о свом службеном својству (забрањено је ношење цивилног одела уз коришћење обичног возила без идентификације),

д) службена лица која врше потеру могу носити своје службено оружје, с тим што је његова употреба забрањена осим у случајевима легитимне самоодбране,

ђ) у циљу довођења пред надлежне локалне органе гоњено лице може бити претресено само из безбедносних разлога, приликом његовог довођења могу се користити средства за везивање, а предмети које поседује гоњено лице могу бити одузети,

е) након сваке изведене операције, службена лица која врше потеру представљају се и о својој мисији подносе извештај надлежним органима државе на чијој територији је спроведена потера. Исти су дужни да на захтев локалних органа остану на располагању док се околности њихове акције довољно не разјасне, чак и у случајевима када потера не доведе до хапшења гоњеног лица,

ж) службеници који су вршили потеру на захтев органа државе на чијој територији је спроведена потера дужни су да пруже помоћ у истрази која се врши након операције у којој су учествовали, укључујући и судске поступке.

Лице за којим се трага може бити испитано након привођења од стране органа државе домаћина у складу са њеним националним правом, без обзира на његову националност.

2. Прекогранично праћење /присмотра

Праћење је предвиђено за лица која су осумњичена да су учествовала у кривичном делу за које је предвиђена екстрадиција, а прекогранично праћење без претходног одобрења је дозвољено из разлога хитности како би се пратило лице за које се претпоставља да је починило једно или више тачно наведених кривичних дела. Услови за праћење су слични онима који одређују хитну потеру, уз изузетак да службеници који обављају праћење не морају да буду јавно препознатљиви и поред тога, држава на чијој територији се спроводи праћење може страном службеницима забранити ношење службеног оружја у појединачним случајевима. За разлику од прекограничне потере, за праћење не постоји временско (број сати) и просторно (на пример само на копну) ограничење. Након што се спроведе праћење службеници подносе писани извештај

надлежним органима државе на чијој територији је спроведено.¹⁰²

3. Заједничке операције и истраге

Споменућемо и заједничке операције и заједнички истражни тимови који су први пут регулисани Конвенцијом Европској унији о узајамној кривичној помоћи, која омогућава двома или већем броју држава чланица да успоставе заједнички истражни тим „за специфичне сврхе и на ограничен период”. Оно што је битно јесте да тимови могу бити успостављени нарочито онда када једна држава чланица спроводи тешку и захтевну истрагу повезану са другим државама или где државе чланице спровode истраге које се преклапају, а неопходно је да буду координисане. Вођа тима треба да буде представник државе чланице у којој тим делује и тим је за свој рад одговоран по националном праву те државе. Чланови тима који се упућују у другу државу чланицу могу учествовати у истрагама и поступати по налозима вођа тима.¹⁰³

4. Унапређење прекограничне сарадње специјалних интервентних јединица у кризним ситуацијама

„Савет Европске уније је 2008. године усвојио Одлуку која уређује ангажовање специјалних интервентних јединица на територији држава чланица Европске уније. У преамбули ове Одлуке спомиње се мрежа или удружење специјалних јединица држава чланица АТЛАС, у оквиру којег ће се институционализовати већ успостављена сарадња тих јединица у области обуке, планирања и извођења заједничких вежби и евентуалног ангажовања у складу са одредбама Одлуке. Према тој Одлуци, специјална интервентна јединица је „свака јединица за спровођење закона државе чланице која је специјализована

¹⁰²З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр. 215.

¹⁰³З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр. 216.

за контролу кризних ситуација”¹⁰⁴.

Кризну ситуацију ћемо дефинисати као ситуацију у којој надлежни органи државе чланице имају основа да верују да је извршено неко кривично дело које представља озбиљну директну физичку претњу по људе, по њихову имовину, инфраструктуру или институције у тој држави.

„Одлука омогућава да једна држава чланица може захтевати од друге државе чланице помоћ специјалне интервентне јединице како би се решила кризна ситуација и држава чланица којој је захтев упућен потпуно је слободна да захтев одбије. Пружање помоћи се може односити на обезбеђивање опреме за државу чланицу која подноси захтев или експертизе или извођење акција на територији те државе чланице, уз ношење и употребу ватреног оружја ако је то предвиђено захтевом. Ако је акција одобрена, полицијски службеници гостујуће државе ће деловати на основу одговорности, овлашћења и руковођења структура државе домаћина у складу са њеним законима, уз истовремено ограничење овлашћења која произлазе из националног права државе домаћина.“¹⁰⁵

5. Полицијска сарадња ради спречавања хулиганизма на међународним фудбалским утакмицама

Хулиганизам можемо да дефинишемо као радњу која је повезана са нередима, са нарушавањем јавног реда и мира у већем обиму и неконтролисаним изливима насиља хулигана и екстремних навијачких група током одржавања фудбалских утакмица. Ово насиље је често и неретко се завршава губитком људских живота на утакмици и оно захтева посебан приступ полицијских снага у обезбеђивању међународних фудбалских утакмица.¹⁰⁶

¹⁰⁴Ibidem, стр.218

¹⁰⁵З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр.219.

¹⁰⁶Ibid.

6. Заштита јавних личности

„Повећани број самита, састанака, конференција и посета јавних личности на територији држава чланица и институцијама Уније наметнули су потребу за успостављањем ближе комуникације, координације и саветовања надлежних служби, како би се омогућила ефикасна безбедносна заштита јавних личности. Битно је напоменути да безбедносна заштита јавних личности захтева предузимање великог броја сложених мера и радњи полиције, безбедносних структура и јавних служби, посебно приликом одржавања самита и конференција, као и да сути скупови веома често праћени најављеним и ненајављеним јавним окупљањима грађана на којима се протестује и изражава незадовољство одређеним одлукама и политикама влада и међународне заједнице. Незадовољство грађана такође може да садржи елементе насиља и да угрози јавни ред за чије очување су надлежне полицијске снаге, што додатно компликује безбедносну заштиту јавних личности.“¹⁰⁷

7. Превенција криминала

„Превенција криминала јесте питање на које Европска унија ставља посебан акценат од самог њеног оснивања и 2001. године је усвојена Одлука о успостављању Европске мреже за превенцију криминала која се састојала од контакт тачака у државама чланицама и Секретаријата у оквиру Комисије и њени задаци су били: подршка сарадње између држава чланица у области превенције криминала, размена информација и експертиза из ове области, сакупљање, анализа и оцена информација о активностима који се спроводе на превенцији криминала и организација обука, семинара и састанака о превенцији криминала. Новом Одлуком 2009. године извршена је реорганизација Мреже, али су њено деловање и задаци остали претежно исти.“¹⁰⁸

¹⁰⁷З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр.221.

¹⁰⁸Ibidem, стр.223.

Глава пета

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР МЕЂУНАРОДНЕ ПОЛИЦИЈСКЕ САРАДЊЕ

1. Европска полицијска канцеларија –ЕВРОПОЛ

Формирање Европске полицијске канцеларије (енг. European police office, Europol) је био одраз неопходности успостављања организоване полицијске сарадње између држава чланица Европске уније, превасходно на размени информација о кривичним делима чије сузбијање је било у заједничком интересу држава чланица.¹⁰⁹

Европол можемо дефинисати као криминалистичку обавештајну агенцију Европске уније која је почела са радом 1. јула 1999. године и њено седиште је у Хагу.

Основни циљ Европола је подршка и јачање капацитета полицијских служби држава чланица и заједничка сарадња у спречавању и борби против организованог криминала, тероризма и осталих тешких облика кривичних дела која погађају две или више држава чланица и угрожавају заједничке интересе Уније. Он не поседује оперативна овлашћења тј. нема мандат да примењује традиционална полицијска овлашћења као што су хапшење, претресање стана или пресретање и прислушкивање телефонских комуникација, спровођење испитивања нити задржавање осумњиченог лица, такође службеници Европола не могу тражити ни одобрење од полицијских служби држава чланица да им одобре коришћење таквих полицијских овлашћења. Европол, нема ни могућност формирања мреже сопствених сарадника (информатора), а информације од приватних лица могу се обрађивати само ако су примљене преко националне јединице или контакт тачке треће државе са којом Европол има закључен оперативни уговор о сарадњи.¹¹⁰

Навешћемо основне задатке Европола:¹¹¹

- прикупљање, чување, обрада, анализа и размена информација и обавештајних података,
- обавештавање надлежних служби држава чланица без одлагања, преко националне јединице Европола, о информацијама које се односе на њих и сваке идентификоване везе

¹⁰⁹<https://sr.m.wikipedia.org/sr-ec/Европол>

¹¹⁰<https://sr.m.wikipedia.org/sr-ec/Европол>

¹¹¹ Ibid.

између кривичних дела,

-помоћ истрагама које се воде у државама чланицама, посебно прослеђивањем свих релевантних информација националним јединицама,

-предлагање надлежним службама држава чланица покретање, спровођење или координисање истрага и предлагање формирања заједничких истражних тимова у специфичним случајевима,

-пружање обавештајних података и аналитичке подршке државама чланицама у вези са важним међународним догађајима (спортске манифестације и друга масовна јавна окупљања високог безбедносног ризика) и

-израда процена безбедносних претњи, стратешких анализа и општих ситуационих извештаја које се односе на остваривање циљева Европола, укључујући и процене претње од организованог криминала.

Док су додатни задаци Европола:¹¹²

-развијање специјалистичких знања у истражним поступцима надлежних служби држава чланица и саветовање у спровођењу истрага и

-снабдевање стратешким обавештајним подацима, помоћ и унапређење ефикасности у коришћењу ресурса за оперативне активности на националном и ЕУ нивоу и подршка таквим активностима.

Европол тренутно броји око 850 запослених, укључујући 100 аналитичара и 160 упућених официра за везу из националних јединица Европола. У оквиру Европола раде и официри за везу из трећих држава и организација које имају закључене уговоре о сарадњи са Европолом. Њихова права и обавезе произлазе из националног права држава које су их упутиле и заступају интересе својих држава у Европолу.¹¹³

¹¹² Ibid.

¹¹³ <https://sr.m.wikipedia.org/sr-ec/Европол>

2. Стални комитет за оперативну сарадњу у унутрашњој безбедности - COSI

У овом раду пажњу посвећујемо и Сталном комитету за оперативну сарадњу у унутрашњој безбедности¹¹⁴ (енг. Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security, COSI) и циљ његовог оснивања је унапређење оперативне сарадње полицијских структура и служби држава чланица задужених за унутрашњу безбедност и укидање разних тела и комитета из ове области који делују и помажу у раду Савета. Његовим формирањем извршиће се рационализација која треба да смањи непотребна дуплирања и преклапања у раду између бројних радних група, агенција и тела на нивоу Европске уније. Такође, његова активност треба да омогући ефикаснију координацију и сарадњу између различитих агенција Европске уније које делују у области слободе, безбедности и правде. Битно је да COSI помаже Савету Европске уније у примени начела солидарности тако што му у одређеним случајевима подноси заједничко мишљење са Комитетом за политику и безбедност.¹¹⁵

Набројаћемо надлежности Сталног комитета за оперативну сарадњу у унутрашњој безбедности:¹¹⁶

1. олакшавање, промовисање и јачање координације у оперативним активностима надлежних служби држава чланица на пољу унутрашње безбедности Европске уније;
2. олакшавање и обезбеђивање ефикасне оперативне сарадње и координације према Наслову V Уговора о функционисању Европске уније, укључујући полицијску и царинску сарадњу и контролу и заштиту спољних граница Европске уније. Делокруг COSI обухвата и судску сарадњу у кривичним стварима када је то од значаја за оперативну сарадњу;
3. процена општег правца и ефикасности оперативне сарадње, идентификација могућих пропуста и доношење конкретних препорука за њихово превазилажење;
4. допринос обезбеђивању повезаности у деловању Евроцаста, Европола, Фронтекса и других релевантних тела која могу бити позвана да присуствују састанцима Комитета

¹¹⁴З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр.239.

¹¹⁵Ibidem.

¹¹⁶Ibidem.

„као посматрачи”.

„COSI има стратешку улогу и интердисциплинарне задатке, што га сврстава у исти ниво са Комитетом за политику и безбедност у оквиру Савета Европске уније и одговоран је за комплетну област унутрашње безбедности Европске уније и позициониран као тело за хоризонталну координацију. Његов мандат је повезан са развојем сталних капацитета за утицај на стратешке одлуке у оквиру Европске уније у области унутрашње безбедности, посебно у случајевима када се Унија суочава са новим врстама безбедносних претњи или неочекиваним променама које могу да се односе на већ постојеће тешке облике кривичних дела. У оквиру COSI се тренутно састају високи полицијски функционери, представници министарстава унутрашњих послова и правде, па чак и правни стручњаци. Представници Европола, Евроцаста и Фронтекса су такође укључени у рад COSI.“¹¹⁷

3. Европски полицијски колеџ - ЦЕПОЛ

Такође, у овом раду посебну пажњу посвећујемо и Европском полицијском колеџу или Цеполу (енг. European Police College - Cepol) који можемо дефинисати као агенцију Европске уније која је основана 2000. године, са циљем јачања полицијске сарадње, кроз међународну едукацију полицијских службеника, као и омогућавање размене знања и добрих пракси из ове области. На почетку је било проблема у погледу правног статуса Цепола, буџета и административних капацитета, али је временом ипак постигнут одређени напредак, поготово након што је 2005. године установљен као агенција Европске уније, и то одлуком Савета.¹¹⁸

Улога Цепола произлази из циљева који су му постављени и односи се на: подршку, развој, организовање и усклађивање оспособљавања службеника за спровођење закона, посебно у областима спречавања и борбе против тешких кривичних дела са прекограничном димензијом, тероризма, одржавања јавног реда, међународне полицијске сарадње на међународним скуповима високог ризика и планирања и вођења полицијских

¹¹⁷З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр.239.

¹¹⁸ Council Decision 2005/681/JHA of 20 September 2005 establishing the European Police College (CEPOL) and repealing Decision 2000/820/JHA, (2005) OJ L 256/63.

мисија у трећим земљама. Што се тиче његових основних задатака, то су унапређење професионалних знања и вештина полицијских службеника и других служби за спровођење закона посебним облицима усавршавања и то:¹¹⁹

- организацијом курсева семинара, конференција и учења на даљину путем интернета;
- утврђивањем заједничких програма оспособљавања у вези са специфичним темама које су од значаја за Европску унију;
- дефинисањем модула оспособљавања за одређене циљне групе које се односе на специфичне тематске целине из области криминалитета и њихову регионалну распрострањеност и
- успостављањем програма размене и организацијом студијских посета за потребе усавршавања у спровођењу закона.

Поред основног задатака усавршавања полицијских службеника, Цепол спроводи разне активности које су повезане са истраживањима и унапређењем научног приступа у раду полиције.¹²⁰

¹¹⁹ З. В. Василков, Област слободе безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016. стр.250.

¹²⁰ Council Decision 2005/681/JHA of 20 September 2005 establishing the European Police College (CEPOL) and repealing Decision 2000/820/JHA, (2005) OJ L 256/63.

ЗАКЉУЧАК

Полиција је једна од најстаријих институција и као таква се сматра старијом и од саме државе. Како знамо да се однос полиције према друштву мењао током времена, а савремена, односно модерна полиција подразумева све веће степене толеранције, демократичности и међусобну сарадњу са народом.

Закон о полицији одређује да се при обављању полицијских послова полиција придржава и међународних стандарда полицијског поступања, а нарочито захтева утврђених међународним актима који се односе на: дужност служења људима; поштовање законитости и сузбијање незаконитости; остваривање људских права; недискриминацију при извршавању полицијских задатака; ограниченост и уздржаност у употреби средстава принуде; забрану мучења и примену нечовечних и понижавајућих поступака; пружање помоћи настрадалим лицима; обавезу заштите поверљивих података; обавезу одбијања незаконитих наређења и отпор подмићивању, корупцији. Полиција обезбеђује да поступање полицијских службеника у пракси не буде испод, нити у упротности са европским стандардима полицијског поступања.

Значај међународне полицијске сарадње је у томе што се добра полицијска и кривичноправна пракса из развијених држава преноси на мање развијене земље, а поготово оне у транзицији што помаже националним полицијама и агенцијама у спровођењу закона и њиховој стандардизацији, специјалистичкој обуци, примени нових метода и технологија, па и донацијама материјално-техничких средстава, те ефикаснијем откривању и сузбијању криминалитета. Полицијска сарадња, њени посебни облици и улога Европола, Фронтекса и Сталног комитета за оперативну сарадњу у унутрашњој безбедности, треба да омогуће ближу сарадњу између држава чланица и координацију на националном и наднационалном нивоу у превентивном и репресивном поступању полицијских служби ради спречавања тешких облика криминала. Заједничка борба против тешких облика криминала обухвата борбу против тероризма, организованог криминала, прања новца, корупције, трговине људима и трговине дрогама и саставни су део европске области безбедности. Унија је од свог оснивања стварала и допуњавала правни оквир за њихово сузбијање и изградила механизме и стандарде који су на снази у државама

чланицама.

Дошли смо до закључка да је полицијски службеник дужан је да обавља полицијске послове у складу са законом, другим прописима и правилима струке и уз поштовање одредби Кодекса полицијске етике. Од посебног значаја је кодекс полицијске етике, јер он представља скуп правила о етичком поступању полицијских службеника. Истичемо да кодекс полицијске етике једним делом представља листу образаца понашања и поступака полицијских службеника које од њих, независно од правних прописа, очекује друштво и колектив професије. Можемо нагласити да од степена развоја полицијске културе зависи и обим уважавања и примене принципа полицијске етике. Такође, истичемо да од степена развијене свести о неопходности поштовања професионалног кодекса и од обима његовог поштовања зависи и степен развијености полицијске културе. Требамо знати да поштовање кодекса додатно изграђује полицијску културу појединца и колектива. У моменту када полицијска култура достигне висок ниво и превазиђе постојеће стандарде полицијске професије, онда појединци и колективи предлажу, допуњују или мењају кодекс полицијске професије.

Закључили смо да полиција у модерним државама треба да кроз успостављене принципе и стандарде полицијског поступања и сарадњу са заједницом, јача поверење грађана и заједнице у свој рад, а у циљу остварења повољног стања безбедности грађана, друштва и државе, уз максимално поштовање слобода и права грађана и етичких принципа приликом обављања полицијских послова. Такође смо закључили да она професионално и одговорно предузима све законом прописане мере да се приведу правди извршиоци забрањених дела, чиме ће повећати углед полиције и спремност заједнице на сарадњу без које је тешко остварива улога полиције. Саме одредбе професионалног кодекса указују и обавезују на поштовање личности и достојанства грађана према којима се поступа. Уколико се испоштују наведене одредбе долазимо до побољшавања односа између носилаца професија и грађана. Оно шта се постиже је управо резултат боље сарадње. Самим тим долазимо и до и побољшањем ефикасности у обостраном постизању истих циљева. Схватали смо да је неопходно постојање професионалног кодекса.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вујаклија Милан, Лексикон страних речи и израза, Просвета, Београд 1980.
2. Василков, В. Зоранчо, Област слободе, безбедности и правде у праву Европске уније, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 2016.
3. Гаћиновић Радослав, *Улога обавештајних служби у изградњи безбедносне функције државе*, Воно дело, број 2/2019;
4. Даниловић, Н., Гордић, М., Благојевић, С. (2016). *Савремени системи безбедности*. Научна књига, Београд;
5. Димитријевић, Предраг, Управно право, Ниш, 2022.
6. Драгишић, З. (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности;
7. Ђукић, С. и Аврамовић, Н. М. (2019). *Компаративна анализа националног обавештајно-безбедносног система Републике Србије и Републике Мађарске*. Војно дело, 71(3), 95-111;
8. Ејдус Филип (2012). *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*, Службени гласник, саиздаваштво са Београдским центром за безбедносну политику;
9. Жикић, З. (2008). *Место и улога Војнообавештајне службе у обавештајно-безбедносном систему Републике Србије*. Магистарски рад. Београд: Факултет безбедности;
10. Кешетовић, Ж., *Упоредни преглед модела обуке и школовања полиције*, Београд, 2005.
11. Лончар Зоран, Вучетић Дејан, Принципи сразмерности у европском и српском праву - управноправни аспекти, Теме број 4/2013. стр. 1617-1642.
12. Дапчевић Марковић, Љиљана, Европски стандарди у раду полиције, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2008.
13. *Мала политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1966.
14. Милетић, С., Полицијско право, Полицијска академија, Београд, 2003.
15. Милетић, С, Југовић, С. Право унутрашњих послова, Београд, 2016.
16. Милосављевић, Б. Наука о полицији, Полицијска академија, Београд, 1997.
17. Петровић, М, Прица М. Посебно управно право са међународним управним правом, Ниш, 2020.
18. Поповић С, Петровић М, Прица М, Управно право, Ниш, 2011.
19. Прица, М., (2018), Правни принципи у поретку правне државе: канони правног поретка и унутрашњег правног система, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр.80. стр.135-180.
20. Peers S., „The UK opt-out from Justice and Home Affairs law: the other Member States finally lose patience—, Statewatch Analysis, 2014.
21. Peers S., „Europol: The final step in the creation of an investig
22. Weatherill S., „Harmonisation: How Much, How Little?—, European Business Law Review, 2005, pp 533 -545.
23. Спахић, Т., Полицијска обука у Европи, јединство у разноликости, Holzkirchen, 2005., стр. 141.
24. Симоновић Бранислав, Истраживање ставова припадника криминалистичке полиције Муп-а Републике Србије о стратешком приступу сузбијања криминала,

- Безбедност, Часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 1/2011.
25. Талијан Момчило, Аранђеловић Душан, Велимировић Драган, Организација и послови униформисаних припадника полиције, Виша школа унутрашњих послова, Београд 2001.
 26. Чекох, И., Вейћ, П., *Етика полицијског звања*, Загреб, 2000, стр.56.
 27. Weyembergh A., „Approximation of Criminal Laws, the Constitutional Treaty and the Hague Programme—, CMLRev 42, 2005, pp 1567-1597.
 28. Wills A., Vermeulen M., at all, „Parliamentary oversight of security and intelligence agencies in the European Union—, Policy Department C – Citizens’ Rights and Constitutional Affairs European Parliament, Brussel, 2011.
 29. Westin, Alan, *Privacy and Freedom*, New York, 1967.
 30. Zemanek J., „The criminal cooperation within the Area of Freedom, Security and Justice under Treaty of Lisabon—Ceci n'est pas une Constitution, I. Pernice - E.Tanchev (eds.), 2009, pp164-171.

Прописи

31. Закон о полицији (Службени гласник Републике Србије, бр.6/2016, 24/2018 и 87/2018)
32. Закон о државним службеницима (Службени гласник Републике Србије, бр.79/2005, 81/2005- испр., 83/2005- испр., 64/2007, 67/2007- испр., 116/2008, 104/2009, 99/2014, 94/2017, и 95/2018)
33. Закон о министарствима („Сл. Гласник РС“, бр. 128/2020)
34. Закон о унутрашњим пословима Републике Србије („Сл. гласник РС“ бр. 44/91)
35. Закон о граничној контроли („Сл. гласник РС“, бр. 24/2018)
36. Информатор о раду Министарства унутрашњих послова, 2022.
37. Кривични законик Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, број: 85/2005, 88/2005-ИСПР; 107/2005-ИСПР, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
38. Кодекс полицијске етике (Службени гласник РС, бр. 17/17)
39. Правилник о полицијским овлашћењима („Службени гласник РС“, број 41 од 11.06. 2019)
40. Правилник о начину обављања појединачних полицијских послова (Сл. Гласник РС бр. 63/2018 и 72/2018)
41. Правилник о начину вршења надзора државне границе и начину издавања, изгледуи садржају аката које полицијски службеници сачињавају приликом обављања послова надзора државне границе („Сл. гласник РС“, бр. 65/2018)
42. Правилник о начину поступања граничне полиције приликом утврђивања и решавања граничног инцидента и повреде државне границе („Службен гласник РС“, бр. 42/2018)
43. Устав Републике Србије (Службени гласник Републике Србије бр. 98/2016)
44. Council Decision 2005/681/JHA of 20 September 2005 establishing the European Police College (CEPOL) and repealing Decision 2000/820/JHA, (2005) OJ L 256/63.

Електронски извори

<https://sr.m.wikipedia.org/sr-ec/Европол>

https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_France

<https://polis.osce.org/country-profiles/france>

https://en.wikipedia.org/wiki/Law_enforcement_in_Italy

<https://www.understandingitaly.com/italian-police.html>

https://www.wikiwand.com/en/Police_of_Russia

https://en.wikipedia.org/wiki/Police_of_Russia

Принципи и стандарди полицијске делатности

САЖЕТАК

У раду се анализирају принципи и стандарди у раду полиције. Описан је и анализиран развој полицијске делатности почев од образовања и обуке кандидата, па до менторства ради стицања теоријског знања, вештине и способности у полицијском раду. Такође је у раду обрађена и полицијска сарадња између држава чланица Европске уније.

Основни циљ мастер рада је утврђивање европских стандарда и принципа у полицијском поступању, као и њихова заступљеност у законским и подзаконским актима који чине основ полицијског поступања. Прихватање европских стандарда у раду полиције може само да нас приближи правној и демократској држави и европским интеграцијама.

Кључне речи: полиција, стандарди, принципи, сарадња, држава

Principales and standards of police activity

SUMMARY

The paper analyzes the principles and standards in police work. The development of police activity is described and analyzed, starting with the education and training of candidates, and ending with mentoring in order to acquire theoretical knowledge, skills and abilities in police work. Police cooperation between member states of the European Union is also discussed in the paper.

The main goal of the master's thesis is to determine European standards and principles in police action, as well as their representation in legal and by-laws that form the basis of police action. Acceptance of European standards in police work can only bring us closer to a legal and democratic state and European integration.

Keywords: police, standards, principles, cooperation, state

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Моје име је Силвана Миленковић. Рођена сам 19.04.1996. године у Параћину. Основну школу завршила сам у Стубици, општина Параћин, а потом сам уписала средњу Медицинску школу у Туприји и завршила је одличним успехом 2015. године.

Исте године сам уписала Правни факултет Универзитета у Нишу и дипломирала сам 2021. године. Новембра 2021. године, након завршених основних академских студија, уписала сам мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, смер унутрашњих послова.

Тренутно обављам приправнички стаж у Основном јавном тужилаштву у Параћину.